

Mikołaj Kopernik w polskiej turystyce kulturowej: potencjał, wykorzystanie, szanse

DOI: <http://dx.doi.org/10.62875/tk.v2i131.1476>

Armin Mikos v. Rohrscheidt

armin@turystykakulturowa.org

Uniwersytet Zielonogórski

Katedra Turystyki i Rekreacji

ORCID: 0000-0001-5811-9096

Abstrakt: Turystyka związana z osobą Mikołaja Kopernika i jego wkładem do nauki oraz narodowego dziedzictwa Polaków nie jest zjawiskiem nowym. Szczególnie z okazji „okrągłych” rocznic urodzenia i śmierci Astronoma planowano i realizowano rozmaite projekty turystyczne, koncentrujące się na eksploatacji miejsc biograficznie z nim związanych i zgromadzonych zasobów tematycznych, rzadziej – wydarzeń o charakterze kulturalnym. Szlak Kopernikowski (pierwotnie propozycja PTTK) i związane z nim odznaki turystyczne przyczyniły się do uporządkowania tych miejsc w (wirtualną) ofertę i ich popularyzacji właśnie w tym biograficznym wymiarze. Szlak funkcjonuje do dziś i jest przedmiotem intensywnych zabiegów organizacyjnych oraz marketingowych, choć dotychczas nie osiągnął w pełni statusu materialnego systemu linearnej eksploatacji turystycznej. W szczególności tylko częściowo są wykorzystywane nowoczesne narzędzia marketingu turystycznego, kreacji produktów tematycznych oraz organizacji doświadczeń składających się na (tematyczną, biograficzną) interpretację dziedzictwa. Podobnie we współpracy miejscowości związanych z Kopernikiem zbyt małą rolę odgrywają nowoczesnie zorganizowane zabiegi marketingowe ukierunkowane na (potencjalnych) turystów. Po nakreśleniu założeń turystyki biograficznej w kontekście eksploatacji dziedzictwa, na podstawie zestawienia miejsc i doświadczeń biograficznych oraz wstępnej oceny ich potencjału turystycznego (w tym w ramach systemu istniejącego szlaku turystycznego) i podejmowanych działań proturystycznych, zostaną przedstawione najważniejsze obszary (re)organizacji produktu turystycznego skoncentrowanego wokół dziedzictwa Mikołaja Kopernika, w tym materialność samego systemu, różnorodność, spójność i komplementarność doświadczeń tematycznych, formy świadczenia usług powiązanych, problematyka marketingu systemu i niezbędne cechy profesjonalnej i efektywnej organizacji zarządczej. Na końcu znajdzie się kilka rekomendacji dotyczących dochodzenia do tego pożądanego stanu.

Metodologia: W badaniu na potrzeby opracowania zastosowano metody: analizę źródeł zastanych, analizy lokalnego potencjału turystycznego, w tym atrakcji i zasobów tematycznych (z techniką kwestionariuszową), wizję lokalną z badaniem terenowym i wywiad telefoniczny (w celu weryfikacji i aktualizacji elementów oferty, w tym doświadczeń tematycznych). Uzyskane dane zagregowano i wykorzystano w podziale na obszary funkcjonowania systemu i typy oraz lokalizację doświadczeń.

Słowa kluczowe: turystyka biograficzna, szlaki kulturowe, Mikołaj Kopernik, zarządzanie w turystyce

Kontekst: Turystyka biograficzna jako forma turystyki kulturowej

Turystyka kulturowa (uprawiana indywidualnie lub grupowo) to aktywność czasu wolnego, dla której jednym z głównych celów i źródeł motywacji jest doświadczanie na różny sposób dziedzictwa kulturowego ludzkości [Mikos v. Rohrscheidt 2016a, s. 47-49]. Wśród ponad dwudziestu form turystyki kulturowej wyróżnianych ze względu na profile uczestników oraz strukturę oferty jedną z najstarszych jest turystyka dziedzictwa, dla której to jego doświadczenia stanowią rdzeń produktów i osnowę aktywności uczestników [Mikos v. Rohrscheidt 2021, s. 167-175]. Osoby wybitne, w tym przywódcy społeczeństw oraz główni aktorzy historii, twórcy szeroko rozumianej kultury i pionierzy nauki oraz postępu w ich licznych obszarach, mają trudny do przecenienia wpływ na kształtowanie dziedzictwa, czyli tego, co ogół uważa za cenne i warte przekazania kolejnym generacjom. Dlatego w ramach turystyki dziedzictwa ważnym obszarem zarówno kreacji doświadczeń turystycznych (w tym niezbędnej do ich zaistnienia interpretacji), jak i profesjonalnej organizacji produktów (w tym pakietyzacji oraz zagospodarowywania przestrzeni i organizowania wydarzeń) są biografie ważnych postaci przeszłości i ich wkład w dziedzictwo uniwersalne, narodowe oraz poszczególnych grup społecznych [Tamże, s. 337-340].

Turystyka biograficzna w swoim intensywnym wydaniu, uprawianym przez mniejszą grupę turystów kulturowo motywowanych może być zaliczana do klasycznej turystyki kulturowej (jako rodzaj turystyki dziedzictwa: Mikos v. Rohrscheidt 2018, s. 142-144). Z kolei w ramach innej formy kulturowej aktywności turystów: turystyki tematycznej (mającej charakter edukacyjny, ale zaliczanej do mniej intensywnych niż turystyka dziedzictwa, a zatem odpowiednich dla szerszej grupy potencjalnych adresatów, nie tak mocno motywowanych dziedzictwem) wyodrębnia się podróże biograficzne [Wyszowska 2008, s. 23-25; Mikos v. Rohrscheidt 2016a, s. 114-117]. W tej mniej wymagającej wersji wyprawy eksploatacja walorów i doświadczenia poznawcze łączone są z rekreacją i zalicza się ją do turystyki tematycznej [Wyszowska 2008, s. 23; Mikos v. Rohrscheidt 2016a, s. 114]. W tej samej swej odsłonie wycieczka może być też aktywnością turystyki szkolnej, uprawianej poza miejscem nauki i poza typowym szkolnym reżimem ocen, co wyznacza jej atrakcyjność dla uczniów. Jednak wyprawa biograficzna może być także atrakcyjnym komponentem turystyki edukacyjnej osób dorosłych, pozostających poza wpływem instytucji formalnej

edukacji [Mikos v. Rohrscheidt 2018, s. 73-83]. Uprawianie jej umożliwiła wtedy doświadczenie historii i dziedzictwa (w tym wypadku o konotacjach biograficznych) na miejscu akcji”, w powiązaniu z fizyczną rekreacją (np. przez miejskie spacery i rowerowe wycieczki), w interaktywnych i silnie angażujących doświadczeniach partycypacyjnych (jak warsztaty kreatywne czy gry stacjonarne), z zastosowaniem ożywionej, a czasem podanej „z pierwszej ręki” narracji dziedzictwa (dzięki m.in. zwiedzaniom fabularyzowanym, stylizowanym lub oprowadzaniu z perspektywy), a nawet przez doświadczenia eksploracyjne (np. w miejskich czy terenowych grach tematycznych i questach lub przez wykorzystanie aplikacji z interpretacyjnym komponentem opisu zasobów, filmu czy gry terenowej [Mikos v. Rohrscheidt 2018, s. 83-98]).

Wyprawy biograficzne są realizowane, a kulturowe szlaki biograficzne tworzone w wyniku stwierdzenia zainteresowań znaczniejszych grup turystów postacią ich bohatera (która może wynikać np. z jego obecności w przekazach powszechnej edukacji), mogą one jednak być także rezultatem wytworzenia popytu (zainteresowania) z zastosowaniem odpowiednich działań promocyjnych. Cel takich wycieczek jest nie tylko kognitywny, to jest zapoznanie się turysty z działalnością i życiem danej osoby, ale także (w przypadku osób uczestniczących w procesach edukacyjnych) inspiracja jej dokonaniem, które zwłaszcza u młodych ludzi mogą skutkować zainteresowaniem nauką i włączeniem się w nią [Osojca-Kozłowska 2021, s. 186].

Wśród najczęstszych form organizacji takich wypraw i strukturyzacji oferty biograficznej w ramach turystyki kulturowej znaleźć można: wycieczki biograficzne, szlaki biograficzne (stanowiące gotową ofertę zarówno dla organizatorów wycieczek, jak dla prywatnych grup i indywidualnych turystów) czy pobyty tematyczne z edukacyjnym lub kreatywnym programem inspirowanym biografią i dokonaniem konkretnej osoby [Mikos v. Rohrscheidt 2016b, s. 124-134]. Natomiast w ofercie doświadczeń biograficznych na miejscu, którą można włączyć w dowolne propozycje turystyczne (zwiedzanie miast, trasy historyczne, wycieczki muzealne, pakiety dla gości hotelowych itd.) znajdują się propozycje centrów interpretacji dziedzictwa, muzeów biograficznych, miejsc biograficznych i form symbolicznych upamiętnień, tras biograficznych w poszczególnych miejscowościach itd. [Tamże].

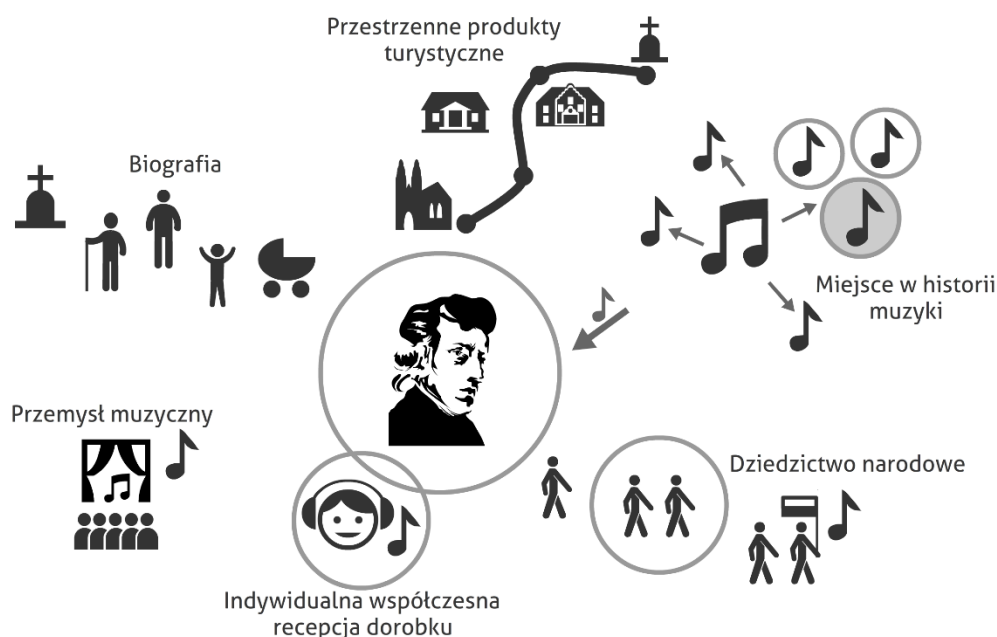
W zależności od poziomu wiedzy biograficznej i kreatywności osób zarządzających wyżej wymienionymi produktami, od środków stojących do ich dyspozycji, wreszcie od

wyboru celu działań oraz logicznego uporządkowania doświadczeń interpretacyjnych, narracja na temat bohatera wyprawy czy pobytu umożliwi jego gruntowne poznanie, zainspiruje głównymi tematami jego działalności lub będzie dla turystów tylko przekazem towarzyszącym jednej z opcjonalnych form rekreacyjnego spędzenia czasu.

Poza tematycznymi wycieczkami organizowanymi przez biura podróży, frekwencyjne sukcesy odnoszą jeszcze inne cztery grupy propozycji turystyki biograficznej. Są to 1) materialne (czyli gwarantujące dostępność obiektów i koordynowane) **szlaki biograficzne** o randze regionalnej i ponadregionalnej, z gotowymi propozycjami dla grup i pakietami indywidualnymi umożliwiającymi wielodniowe wyprawy, 2) także materialne, to jest aktywnie zarządzane, poprawnie tematyzowane i oferujące rozmaite typy doświadczeń oferty obszarowe (jak a) biograficzne trasy lokalne bazujące na doświadczeniach kluczowych oferty poszczególnych miejsc biograficznych, stałych wystaw muzealnych lub prywatnie czy społecznie zarządzanych kolekcji, b) propozycje tematycznych zwiedzań fabularyzowanych, za pomocą szeregu scen ożywiających daną postać w jej historycznym środowisku lub – w skromniejszym wydaniu – przez zwiedzanie stylizowane, c) pakiety biograficzne obejmujące usługi recepcji i lokalnie dostępne doświadczenia dla turystów, powiązane biografią bohatera, wreszcie 3) profesjonalnie zarządzane cykliczne eventy o profilu biograficznym, zagospodarowujące czas swoich uczestników przez tworzenie wokół programu podstawowego w danym miejscu na kilka dni w roku atrakcyjnych propozycji pobytu ze zwiedzaniem i pakietów usług dla turystów [Mikos v. Rohrscheidt 2016b, s. 129].

Przykładami biograficznego szlaku kulturowego mogą być Cammino di Assisi (biograficzny szlak Św. Franciszka), Szlak Roberta L. Stevensona we Francji, angielski Shakespeare`s Way, szlak i projekt marketingowy Wege zu Luther w Niemczech, a w Polsce – intensywnie rozbudowywany w ostatnich kilku latach, dedykowany bohaterowi niniejszej analizy Szlak Kopernikowski [Szlak Kopernikowski 2023 www]. Trudnym do prześcignięcia w wymiarze interpretacji wzorcem dla turystycznego zagospodarowania miejsc biograficznych może być salzburskie Mozarteum proponujące zwiedzanie domu rodzinnego kompozytora, wystawę stałą, oprowadzania dla różnych grup i na rozmaitych poziomach, koncerty regularne i na zamówienie, inne tematyczne mikroeventy, bibliotekę, mediotekę i rozbudowany audioprzewodnik. Natomiast udanym przykładem dużego cyklicznego eventu biograficznego wpisującego osobę i dzieło w dziedzictwo lokalne i narodowe (tu: literackie) jest Tydzień Cervantesa

w miejscu jego urodzin: podmadryckim Alcała, którego program obejmuje wieczory literackie, występy sceniczne, animacje, wystawy czasowe, zwiedzania tematyczne, koncerty, prelekcje i inne formy doświadczeń. Wreszcie przykładem „osadzenia” osoby i jej dziedzictwa w lokalnej przestrzeni z pomocą trasy miejskiej jest zwiedzanie Dublina śladami najważniejszej powieści Jamesa Joyce`a „Ulisses”. Dobór zasobów dziedzictwa przeprowadzony z perspektywy jego biograficznego wymiaru dla celów interpretacji w produkcji turystycznej na przykładzie najwybitniejszego polskiego kompozytora prezentuje schematycznie Rycina 1.

Rycina 1. Biograficzny wymiar dziedzictwa w turystycznej interpretacji: przykład Fryderyka Chopina

Źródło: opracowanie własne

W kontekście turystyki biograficznej krajowi badacze z rozmaitych powodów oceniają jej polski potencjał (w postaci zarówno liczby szerzej rozpoznawalnych postaci, jak i ich docenianego poza krajem wkładu w dziedzictwo, ale także zagospodarowania ich miejsc w postaci walorów turystycznych i wreszcie marketingu) jako mało konkurencyjny, choćby w porównaniu z krajami Europy Środkowej i północnej, jak Niemcy, Szwecja, Austria, Dania, Norwegia, a nawet Czechy). Wśród wyjątków, bo postaci tzw. „nośnych”, na bazie znaczenia i rozpoznawalności których oraz fizycznie dostępnych zasobów biograficznych można w Polsce stworzyć nowoczesne produkty turystyki kulturowej (dziedzictwa lub tematycznej) i skutecznie wypromować je także za granicą, obok Fryderyka Chopina i (z pewnymi

ograniczeniami) Jana Pawła II wymieniany jest Mikołaj Kopernik [Mikos v. Rohrscheidt 2016b, s. 125-131; Wyszowska 2008, s. 25].

Mikołaj Kopernik – miejsca biograficzne jako zasoby turystyki

Za miejsca biograficzne w kontekście turystyki kulturowej i jednocześnie za kluczowe walory pierwotne produktów turystyki biograficznej (szlaków, wycieczek, tras i wydarzeń), na bazie których opracowuje się i realizuje rozliczne formy interpretacji uznawane są te, których związek z życiem i dziełem (dorobkiem) bohatera jest rzeczywisty i zweryfikowany. Należą do nich udostępnione do zwiedzania domy rodzinne, miejsca urodzenia, śmierci i pochówku bohatera oraz kluczowych wydarzeń z jego życia, względnie publicznie cenionych osiągnięć [Wyszowska 2008, s. 24; Mikos v. Rohrscheidt 2020: s. 108-109; 2021: 338]. Uzupełniają je (jako walory wtórne) obiekty, których zadaniem jest gromadzenie, ochrona i popularyzacja dorobku jak muzea (biograficzne, literackie, naukowe) i stałe publiczne oraz prywatne kolekcje i wystawy tematyczne, a jako walory wykreowane dla potrzeb turystyki – także przestrzenie realizacji rozwiniętych narracji i doświadczeń, jak miejsca seansów i - ostatnio licznie powstające - centra interpretacji dziedzictwa [Mikos v. Rohrscheidt 2010, s. 142; 2021, s. 338-339]. Jest to zasada zgodna z rekomendacjami współczesnych teoretyków szlaków kulturowych określanymi zbiorczo jako postulat równowagi typów obiektów pierwotnych, wtórnych i wykreowanych [zob. Mikos v. Rohrscheidt 2010, s. 64-65], co ma służyć zachowaniu autentyczności zasobów dziedzictwa przy jednoczesnym zagwarantowaniu efektywnej tematykacji systemu.

Położone w granicach Polski miejsca związane z życiem i biografią Mikołaja Kopernika oraz ich zasoby kluczowe z punktu widzenia turystyki biograficznej mieszczą się (poza kolekcjami Krakowa i Warszawy) na obszarze trzech województw: warmińsko-mazurskiego, kujawsko-pomorskiego i pomorskiego. Z wyjątkiem obu metropolii zostały one włączone w strukturę Szlaku Kopernikowskiego, który następnie będzie głównym przedmiotem niniejszej analizy. Poniżej zostały one wymienione ze wskazaniem ich związków z osobą, życiem i dziełem wielkiego Astronoma (zob. tabela 1). W tym kontekście można także zidentyfikować miejsca włączone do tego systemu eksploatacji turystycznej, które posiadają niewielki lub tylko pośredni związek z jego biografią, albo nie posiadają go w ogóle.

Tabela 1. Szlak Kopernikowski - biograficzne konotacje obiektów i miejscowości.

Miejscowość	zasoby i powiązania z MK	Zasoby a fakty biograficzne
Województwo Kujawsko-Pomorskie		
Toruń	Dom Kopernika, Pomnik, planetarium	miejsce urodzenia, dzieciństwo,
Kowalewo Pomorskie	zabytki, bez związku	brak związków z biografią,
Włocławek	zabytki, bez związku	poza trasą, brak związków z biografią,
Wąbrzeźno	zabytki, bez związków	poza trasą, niepotwierdzone wizyty,
Golub-Dobrzyń	astrobaza, zabytki, bez związku	brak związków z biografią,
Brodnica	astrobaza, zabytki, bez związku	brak związków z biografią,
Nieszawa	zabytki, bez związku	poza trasą, brak związków z biografią,
Chełmża	zabytki	Prawdopodobne, ale niepotwierdzone wizyty,
Piwnice	obserwatorium	brak związków z biografią,
Nawra	zabytek, bez związków	brak związków z biografią,
Unisław	astrobaza	brak związków z biografią,
Chełmno	kościół mariacki	związki rodzinne, wizyty u bpa T. Giesego
Grudziądz	pomnik, ławeczka, tablica, planetarium	kilkukrotne wizyty, prezentacja Traktatu o monecie w 1522 r.
Województwo Warmińsko-Mazurskie		
Kurzętnik	pomnik Szlaku MK, obserwatorium, Fundacja NC	brak związków,
Nowe Miasto Lubawskie	mural, zabytki bez związku	brak związków,
Truszczyń	astrobaza, stała wystawa nt. Kopernika i układu Słonecznego	poza trasą, brak związków,
Lubawa	relikty zamku, gdzie bywał MK	wizyta u T. Giesego, decyzja o wydaniu „De revolutionibus...”,
Olsztynek	mural, zabytki bez związku	brak związków,
Olsztyn	zamek (rezydencja MK), mapa nieba, pomnik, ławeczka MK, planetarium + obserwatorium	pełnienie urzędu (4 lata), badania nieba, rozprawa o pieniądzu, obrona miasta w 1521,
Dywity	obserwatorium	liczne potwierdzone wizyty (osiedleńcze)

Dobre Miasto	zabytki, bez związku	potwierdzona wizyta z bpem. J. Dantyszkciem
Lidzbark Warmiński	zamek (miejsce długoletniego zamieszkania), pomnik, mural,	długoletni (ok. 10 lat) pobyt u boku bpa. Ł. Watzenrodego, obserwacje nieba,
Orneta	zabytki, bez związku	potwierdzona wizyta z bpem. J. Dantyszkciem
Pieniężno	ruiny zamku, gdzie był MK, mural	liczne potwierdzone wizyty (w tym w ramach akcji osiedleńczych),
Braniewo	katedra	negocjacje z Wielkim Mistrzem w 1520 r.
Frombork	dwa domy Kopernika (1 z relikami płyty obserwacyjnej), Muzeum MK, katedra z grobem MK, planetarium, Wahadło Foucaulta, pomnik, ławeczka MK, Park Astronomiczny, mural.	miejsce zamieszkania przez 30 lat, urząd kościelny, badania astronomiczne, miejsce powstawania „De revolutionibus...”, miejsce pochówku,
Tolkmicko	muzeum, bez związku	wizyta wraz z bpem Ł. Watzenrode w 1508,
Elbląg	relikty zamku (muzeum), katedra	wielokrotne wizyty między 1504 a 1541.
Województwo Pomorskie		
Nowy Dwór Gdański	zabytki menonickie, bez związku	brak związków biograficznych,
Gdańsk	liczne zabytki z epoki, bez potwierdzonego związku z MK	poza trasą, liczne potwierdzone wizyty, Wydanie Narratio Prima J. Retyka.
Malbork	zamek Malborski (miejsce wizyt i spotkań MK), tablica MK,	wielokrotne potwierdzone wizyty,
Sztum	zamek (miejsce wizyt MK),	dwie potwierdzone wizyty,
Kwidzyn	zamek (miejsce wizyty MK),	wizyta w orszaku bpa Ł. Watzenrode.

Źródła: opracowanie własne na podstawie: Sikorski 1966a,1966b,1966c, 1967; Łopuszański 2022; Szlak Kopernikowski. Raport.... 2016; Szlak Kopernikowski... 2020; Szlak Kopernikowski 2023 www

Schemat aktualnego przebiegu Szlaku Kopernikowskiego i miejscowości zaliczonych do niego i objętych turystycznym marketingiem w jego ramach (na dzień 1. 10. 2023) prezentuje mapka pochodząca z witryny Szlaku (zob. **Ryc. 2**). W środowisku online poszczególne miejsca są zaopatrzone w interaktywne linki

prowadzące do opisów, w których ramach znajdują się (o ile istnieją) odniesienia do osoby Kopernika i jego związków z miejscem.

Rycina 2. Schemat przestrzenny Szlaku Kopernikowskiego i jego trasa samochodowa (stan: 1.10.2023).

Źródło: Szlak Kopernikowski 2023 www

Rozwój turystyki biograficznej opartej na dziedzictwie Mikołaja Kopernika w Polsce

Miejsca biograficzne i pierwsze formy organizacji zasobów. Pierwszymi działaniami, tworzącymi podstawy dla turystyki biograficznej bazującej na dziedzictwie Kopernika w Polsce (jakkolwiek mającym pierwszorzędnie na celu zachowanie i publiczne udostępnienie zasobów) było zagospodarowanie miejsc o kluczowym znaczeniu dla jego życia. W najszerszym zakresie dokonano tego w stosunku do domu rodzinnego astronoma w Toruniu (a przynajmniej tego wskazanego jako taki) oraz szeregu zasobów materialnych we Fromborku (najpóźniej w stosunku do samego grobu w katedrze), gdzie powołane zostały muzea biograficzne. Fromborskie Muzeum Mikołaja Kopernika powstało już w 1948 roku [Muzeum Kopernika 2023 www],

a toruński Dom Mikołaja Kopernika, łączący wówczas ekspozycję wewnątrz i wystawę dokumentów oraz ikonografii – w 1960 roku [Muzeum Toruń 2023 www]. Z kolei w krakowskim muzeum uniwersyteckim (kompleks Collegium Maius) wyodrębniono w ramach skarbcza osobne pomieszczenie (z czasem nazwane Skarbcem Kopernika), gdzie na tematycznej wystawie obok kopii dzieła *De revolutionibus* można obejrzeć trzy oryginalne średniowieczne instrumenty astronomiczne: astrolabium, torquetum i globus nieba, które mógł tu nawet oglądać student Kopernik. Na olsztyńskim zamku, gdzie od 1945 roku także funkcjonuje muzeum (o profilu regionalnym) działania o tym samym charakterze miały skromniejszy wymiar: oznaczono tu i opisano jego narzędzie w postaci mapy nieba sporządzonej przez Astronoma w 1517 roku na jednej ze ścian.

Jakkolwiek chronione i udostępniane zasoby także służyły turystyce, to inicjatywy dotyczące zorganizowania w oparciu o biografię i dziedzictwo Mikołaja Kopernika aktywności turystycznych na większą skalę oraz jakiegokolwiek formy systematycznego zarządzania nimi pojawiły się dopiero na krótko przed jubileuszem 500-lecia urodzin Astronoma. Z tej okazji Zarząd Główny PTTK już w roku 1972 ustanowił Krajoznawczą Odznakę Szlakami Kopernika. Funkcjonowała ona jednak tylko w okresie jubileuszowym, w latach 1972-77 [Karczewski i Karczewska 2019, s. 11], a później, jako odznakę regionalną, odnowiono ją w roku 2010 [Śladami MK 2023 www].

Rycina 3. Odznaka turystyczno-krajoznawcza Śladami Mikołaja Kopernika

Źródło: PTTK Olsztyn 2023 www

Szlak Kopernikowski – geneza i historia. Po raz pierwszy nazwa „Szlaku Kopernikowskiego” pojawiła się w 1953 w dokumentacji obrad Okręgowej Komisji Turystyki Pieszej w Olsztynie, a w następnym roku gremium to zdecydowało wytyczyć go w terenie. Pod nazwą Szlak Warmiński (alternatywnie: Kopernikowski) i z przebiegiem nieco innym niż ostatecznie zrealizowany, znalazła się ona w planie rozwoju turystyki pieszej. Do końca lat 50. XX wieku powstały w terenie nieoznakowane trasy turystyczne, których przebieg w znacznym stopniu pokrywał się z późniejszą trasą samochodowego Szlaku Kopernikowskiego. Trasę tę oznakowano kolorem czerwonym na początku lat 60. [Jurak 2020].

Natomiast samochodowy turystyczny Szlak Kopernikowski wytyczono na przedpolu obchodów 500-lecia urodzin Astronoma (1473), w roku 1972. W założeniu miał on łączyć miejscowości związane z życiem i działalnością Mikołaja Kopernika, zatem według dzisiejszych kryteriów był od początku systemem organizacji kulturowej turystyki biograficznej. Na jego pierwotną trasę największy wpływ miał toruński historyk prof. Antoni Czacharowski: zaczynała się ona w Toruniu i przez Kowalewo Pomorskie i Brodnicę wiodła do Nowego Miasta Lubawskiego (już na terenie dzisiejszego woj. Warmińsko-Mazurskiego). Dalej przez Lubawę i Ostródę trasa prowadziła do Olsztyna, a stąd przez Dobre Miasto, Lidzbark Warmiński, Ornetę, Pieniężno, Braniewo i Fromborka do Elbląga (z odgałęzieniem do Gdańska). Już w dzisiejszym województwie pomorskim, trasa szlaku prowadziła przez Malbork, Sztum i Kwidzyn. W dzisiejszym województwie Kujawsko-Pomorskim wiodła do Grudziądza, potem przez Chełmno i Chełmżę znów do Torunia [zob. Czacharowski 1972]. Na propozycję Jana Bałdowskiego trasę między Toruniem a Olsztynem poprowadzono przez Grunwald i Olsztynek, a na odcinku pomorskim przez Gdańsk, Tczew i Świecie [Karczewski i Karczewska 2019, s. 10].

Jeszcze w jubileuszowym roku 1973 roku zorganizowano dylizansową pocztę konną Szlakiem Kopernika z Olsztyna do Krakowa. W przestrzeni szlaku, to jest w miejscowościach związanych z biografią Kopernika (i w wielu innych miastach Polski) zorganizowano dziesiątki wystaw czasowych i popularno-naukowych konferencji. Do organizacji obchodów jubileuszu włączyły się centralne organizacje turystyczne. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze wydało przewodniki opisujące przebieg szlaku i organizowało rajdy, zloty oraz wycieczki szkolne do miejsc związanych z Astronomem, wykorzystując jego niedawno wyznaczoną trasę, a szkolne koła PTTK, obok naboru uczestników tych wypraw przeprowadzały konkursy wiedzy

o Koperniku i jego zasługach [zob. Karczewska i Karczewski 2019, s. 8]. Z tego powodu rok 1973 był pierwszym i jedynym w tej skali sukcesem frekwencyjnym systemu.

W rezultacie ustanowienia szlaku przez PTTK, organizacja zajmująca się turystyką krajoznawczą na mocy swego rodzaju delegacji ówczesnych władz wprowadziła jeszcze w latach 70-tych uprawnienia przewodnika (terenowego) po Szlaku Kopernikowskim, które jej aktywnym członkom nadawano (już rzadziej) do deregulacji zawodu przewodnika w 2014r.

Obok samochodowej, w woj. warmińsko-mazurskim funkcjonuje też starsza (bo w większości wytyczona w późnych latach 60. XX wieku) piesza trasa szlaku, której zarządcami są aktualnie Oddział Warmińsko - Mazurski PTTK i (na swoim odcinku) Oddział „Ziemi Elbląskiej”. Trasa wyznaczona w terenie (i odnowiona w 2007r.) za pomocą standardowych oznaczeń PTTK (kolor czerwony) jest najdłuższą propozycją turystyki pieszej na terenie województwa (236 km) i na znakomitej większości odcinków może być też użytkowana przez rowerzystów. Rozpoczyna się ona w Olsztynie i przez Dobre Miasto, Lidzbark Warmiński, Pieniężno, Braniewo, Frombork, Kadyny oraz Elbląg prowadzi do miejscowości Kępki na granicy z województwem pomorskim (Szlak Pieszy 2023 www). Odcinkiem Kępki-Gardeja (118 km) położonym na terenie woj. pomorskiego zarządza Oddział PTTK w Kwidzynie, a odcinkiem Gardeja - Grudziądz na terenie woj. kujawsko-pomorskiego (ok. 27 km) - Oddział w Grudziądzu.

Szlak Kopernikowski przez ponad ćwierć wieku funkcjonował jako system czysto krajoznawczy (to jest z trasami oznaczonymi w terenie, jednak bez zorganizowanej współpracy jego obiektów, poszukiwania innych interesariuszy, zwłaszcza w obszarze usług, oraz bez aktywnego marketingu i komponentu obsługi turystów. Ta czysto „krajoznawcza” formuła szlaku, zresztą powszechna w organizacji takich systemów w Polsce ludowej ukierunkowana na obsługę zbiorowych wycieczek bez prób identyfikacji interesariuszy i ich interesów oraz konsolidacji ich działań, po przełomie politycznym roku 1989 okazała się nieefektywna.

Od momentu jego wyznaczenia w terenie w 1973r. do roku 2005 samochodowy Szlak Kopernikowski nie posiadał także formalnego zarządcy, którego zadaniem byłoby rozwijanie produktowej sfery funkcjonowania systemu. Sprawy związane z oznaczeniem trasy pozostawały w gestii Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, a potem Departamentu Turystyki Urzędu Marszałkowskiego woj. Warmińsko-Mazurskiego (i odpowiednio województwa Kujawsko-Pomorskiego), a kwestie związane z promocją

(prowadzoną bez jej wyodrębniania w ramach promocji regionu) – Warmińsko-Mazurskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej.

Stopniowo elementy infrastruktury szlaku (głównie oznaczenia drogowe i informacje w terenie) straciły aktualność i częściowo uległy zniszczeniu. W rezultacie Szlak Kopernikowski przestał spełniać swoje funkcje marketingowe, a nawet popadł w częściowe zapomnienie [Stasiak i in. 2014, s. 401-403]. Jednocześnie zmiany w zachowaniach turystycznych w kierunku indywidualizacji aktywności i dostosowywanej do niej struktury usług sprawiły, że Szlak, nawet po ewentualnej reaktywacji w starej formule, nie byłby w stanie funkcjonować jako skuteczny system organizacji turystyki [Mikos v. Rohrscheidt 2008, s. 28; Stasiak i in., 2014, s. 401-403; Karczewska i Karczewski 2019, s. 8]. Z kolei powszechna akceptacja nowego podejścia do funkcji szlaków kulturowych jako rozwiniętych produktów turystycznych i związane z tym prace reorganizacyjne kolejnych polskich systemów tego rodzaju (jak Szlaku Piastowskiego czy Szlaku Kulturowego Kanału Elbląskiego) sprawiły, że Szlak Kopernikowski, którego potencjał nadal uważano za znaczący, stał się systemem w zasadzie martwym i uznano potrzebę jego kompletnej reorganizacji.

Od roku 2006 Urząd Marszałkowski woj. Warmińsko Mazurskiego podejmował starania o środki z tzw. funduszy przedakcesyjnych na rozwój turystyki w regionie, m.in. na oznaczenie szlaków. Mimo niepowodzenia złożonego wtedy wniosku, chcąc zrealizować przynajmniej niektóre koncepcje i rozwiązania wypracowane na użytek tych projektów, w serii spotkań z zarządami powiatów sondowano poziom zainteresowania czterema najważniejszymi szlakami kulturowymi regionu, w tym Kopernikowskim. Już w latach 2007-2011 Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego na podstawie uchwały jego Sejmiku na nowo wytyczył i oznakował szlak. Od zakończenia tego projektu trasa piesza nadal rozpoczyna się w Olsztynie, a kończy we miejscowości Kępki koło Elbląga na granicy z województwem pomorskim. Drogowa trasa szlaku prowadziła wówczas od Olsztynka przez Olsztyn, Dobre Miasto, Lidzbark Warmiński, Ornetę, Pieniężno, Braniewo, Frombork i Tolkmicko do Elbląga [Karczewski i Karczewska 2019, s. 11]. Rdzeń szlaku, czyli dawną/nową samochodową trasę wyznaczoną pierwotnie w 1973 roku uzupełniono wtedy o lokalne atrakcje, do których poprowadziły lokalne odgałęzienia. Odnowienie i uzupełnienie oznaczeń w drogowym przebiegu Szlaku za pomocą standardowych znaków turystycznych (E22) spowodowało nie tylko powrót systemu do świadomości publicznej (i trudne do zmierzenia efekty marketingowe), ale i ożywienie dyskusji

o jego znaczeniu i ewentualnej przyszłości w lokalnych środowiskach osób powiązanych z turystyką i krajoznawstwem. Ta społeczna prezenca tematyki szlaku (nadal nie istniejącego w formule produktu), przykłady odnawianych lub nowo tworzonych krajowych szlaków kulturowych (jak Śląski Szlak Zabytków Techniki, Szlaki Cysterskie czy Szlak Piastowski), oraz rozważane w Departamencie Turystyki UM w Olsztynie plany reaktywacji i przebudowy najważniejszych takich systemów w województwie doprowadziły do zorganizowania w roku 2014 serii spotkań na temat jego nowej formuły z interesariuszami potencjalnego produktu.

O próbie ożywienia szlaku w jego krajoznawczym wymiarze świadczy natomiast ustanowienie w 2010 przez PTTK Odznaki Turystycznej „Ku Gwiazdom”, do zdobycia której najwyżej punktowano zwiedzanie obiektów Szlaku, w tym muzeów i polskich planetariów, a niżej - innych miejsc dedykowanych Kopernikowi, w tym ulic i placów w dowolnych miastach [Ku Gwiazdom 2023 www].

Aktywność Urzędu Marszałkowskiego w Olsztynie i doświadczenia zebrane w toku pierwszych prac koncepcyjnych nad odnową szlaku i jego reorganizacją w nowoczesny produkt turystyki kulturowej spotkały się z zainteresowaniem w województwie kujawsko-pomorskim. Z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Torunia, pod auspicjami marszałka województwa w październiku 2014 r. w Toruniu doszło do narady przedstawicieli urzędów, instytucji i organizacji turystycznych z obu województw dla omówienia możliwych działań na rzecz stworzenia jednolitego Szlaku Mikołaja Kopernika. Potem Kujawsko-Pomorska Grupa Robocza ds. Szlaku podjęła współpracę z Departamentem Turystyki warmińsko-mazurskiego Urzędu Marszałkowskiego. W jej toku ustalono przebieg Szlaku i listę jego obiektów w województwie kujawsko-pomorskim, podjęto decyzje o ponownym oznakowaniu jego trasy i zdecydowano się – za przykładem sąsiedniego województwa – powołać stowarzyszenie zrzeszające interesariuszy szlaku [Karczewski i Karczewska 2019, s. 13]. Uznano, że warto nawiązać stałą współpracę na rzecz reaktywacji szlaku.

W rezultacie zainteresowania odnową Szlaku Kopernikowskiego rozpoznanego podczas spotkań interesariuszy w latach 2014-15, organizacją i promocją systemu zajął się Departament Turystyki Urzędu Marszałkowskiego w Olsztynie. Przegląd dokumentów i obserwacja podejmowanych działań i wprowadzanych rozwiązań pozwalają stwierdzić, że prace analityczne (ukierunkowane na zasoby i potencjał systemu), konsolidacyjne (w odniesieniu do interesariuszy szlaku) i koncepcyjne

dotyczące rozwiązań w obszarze produktowym, marketingowym i ogólnie zarządczym przyspieszyły i nabrały intensywności od roku 2015.

Departament zainicjował serię spotkań warsztatowych z rzeczywistymi ówczesnymi oraz potencjalnymi interesariuszami szlaku, które odbyły się we Fromborku i Lidzbarku Warmińskim w 2015 roku. Ich celem była pomoc w określeniu potencjału turystycznego szlaku i zebranie pomysłów na jego unowocześnienie (w zasadzie: reaktywację) jako efektywnego systemu turystycznego marketingu dziedzictwa Kopernika). Następnie na zlecenie Urzędu w 2016r. audyt szlaku przeprowadziła Fundacja Miejsc Ludzi Aktywnych [*Szlak Kopernikowski. Raport...* 2016], jednak objął tylko obiekty i przestrzeń systemu w granicach tego województwa.

Seria listów intencyjnych dotyczących udziału w nowej formule Szlaku została podpisana w latach 2015-2021 przez gminy i powiaty, w l. 2015-2018 przez instytucje kulturalne, w l. 2015-2022 - regionalne i lokalne organizacje turystyczne oraz stowarzyszenia o profilu turystycznym, wreszcie w marcu 2022 roku przez Urzędy Marszałkowskie województw [*Informacja UMWM 2023*]. Ten ostatni dokument przesądza o jednolitym oznakowaniu szlaku w uzgodnionym jego przebiegu, wspólnej promocji szlaku oraz zaangażowaniu w organizacje wydarzeń tematycznych w jego przestrzeni, jednak ograniczoną do jubileuszowego roku 2023 [*List intencyjny... 2022*].

Istotnym i dobrze przyjętym przez publiczność novum w obszarze wydarzeń tematycznych są organizowane od 2016 roku z inicjatywy UM Warmińsko-Mazurskiego w tym województwie (i przestrzeni szlaku) **Noce Perseidów** (sierpień), które, w zależności od miejsca ich odbywania, przyjmują nieco zmienną formułę. Zawsze ich centrum jest obserwacja nocnego nieba z komentarzami astronomów. We fromborskim Parku Astronomicznym przybiera ona postać opowiadania o gwiazdach, w olsztyńskim parku miejskim dominuje atmosfera rodzinnego, tematycznego pikniku (z rysowaniem gwiazd, pokazami, muzyką i stoiskami sprzedaży) ale także lekcjami prowadzonymi przez fizyków i astronomów, po zmierzchu zaś odbywa się wspólna obserwacja. W Truszczykach gospodarz: Fundacja Nicolaus Copernicus preferuje wymiar praktyczny, jak pokazy startu pojazdów latających.

W roku 2018 Szlak Kopernikowski ponownie uwzględniono w zaktualizowanej Strategii Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego, obowiązującej do roku 2025, nadając mu rangę jednego z produktów wizerunkowych regionu. Zapewniło to stabilne zaangażowanie Urzędu Marszałkowskiego w dalszych

przedsięwzięciach na rzecz rozwoju Szlaku jako strategicznego partnera (a najczęściej, jak dotąd: również ich inicjatora).

W roku 2021 zespół Analiza i Kreowanie Trendów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego przeprowadził wielowymiarowy proces badawczy dotyczący zarówno potencjału Szlaku, aktualnych rozwiązań wprowadzanych w zakresie zarządzania i marketingu, jak i percepcji i ocen walorów i doświadczeń z perspektywy turystów. Jego którego rezultatem był ostatni raport dotyczący Szlaku [*Szlak Kopernikowski... 2021a,b,c,d*]. Rozpoznano doświadczenia organizatorów turystyki z współpracy z obiektami szlaku oraz ich oczekiwania, doświadczenia turystów w obiektach, przeanalizowano nowo wprowadzone rozwiązania w obszarze informacji turystycznej, komunikacji i promocji online. Wyniki skonfrontowano z kontekstową analizą trendów. Zidentyfikowano też faktycznych interesariuszy szlaku, zmapowano doświadczenia turystów oraz sformułowano szereg rekomendacji w odniesieniu do uatrakcyjnienia szlaku, zwłaszcza w zakresie organizacji (w tym sieciowania usług i partnerów) oraz kompleksowej, interaktywnej komunikacji z klientami.

W latach 2017-18 dokonano rewitalizacji i modernizacji Domu Mikołaja Kopernika w Toruniu pełniącego funkcję muzeum biograficznego, tworząc w nim nowoczesną, multimedialną i interaktywną wystawę [*Muzeum Toruń 2023 www*]. Od tej pory ten obiekt Szlaku jest miejscem doświadczeń tematycznych o najwyższych standardach technologicznych.

Latem 2023 roku, w wybranej formule sztuki *street art* powstały w przestrzeni szlaku adresowane do mieszkańców i turystów murale (wielkoformatowe dzieła sztuki miejskiej) upamiętniające Mikołaja Kopernika jako astronoma, medyka, ekonomistę i administratora. Dzieła wykonane przez gdańskie przedsiębiorstwo Wakeup można zobaczyć we Fromborku (Kopernik przedstawiony jest tu jako medyk i astronom), w Pieniężnie (jako administrator dóbr kapitulnych i astronom), w Lidzbarku Warmińskim (jako medyk), w Olsztynku (Kopernik w otoczeniu ziół leczniczych) i w Nowym Mieście Lubawskim (Kopernik jako ekonomista).

Uruchomiona w roku 2019 aplikacja dla turystów CoperniCoin [*CoperniCoin 2023 www*] zakłada wykorzystanie systemu tokenów dla wynagradzania wirtualnymi monetami za zwiedzanie obiektów szlaku, udział w konkursach tematycznych, grach terenowych i w wybranych imprezach. Na tym lojalnościowym wymiarze aktualnie (2023) kończą się jej funkcjonalności. Tymczasem spektrum możliwości współczesnych aplikacji, rekomendowanych dla szlaków i (szerzej) obszarów recepcji

turystów kulturowych jest znacznie szersze: mogą one służyć zarówno do orientacji w terenie i identyfikacji walorów (funkcjonalność podstawowa), jako grywalne programy lojalnościowe, ale też jako narzędzia możliwie rozbudowanej interpretacji (opisy, filmy), jako instrumenty rezerwacji/dystrybucji usług tematycznych i usług recepcji, a nawet samodzielnego zestawiania pakietów, wreszcie: narzędzia badania zachowań konsumentów i ewaluacji doświadczeń i usług [Mikos v. Rohrscheidt 2021 s. 677-680; 683-686].

Wiosną 2023 roku ostatecznie oznaczono znakami E-22 przebieg trasy samochodowej szlaku w Województwie Pomorskim, przez co domknięto pętlę szlaku, prowadząc go Drogą Krajową nr 55 przez Kwidzyn, Sztum, Malbork, Nowy Dwór Gdański i dalej drogą ekspresową S7 w kierunku Elbląga.

Inwestycje aktualnie realizowane w miejscowościach szlaku w zakresie doświadczeń tematycznych to: Ogród Kopernika przy planetarium w Olsztynie (przestrzeń tematycznych zabaw i gier edukacyjnych) oraz budowane przez muzeum we Fromborku Europejskie Centrum Kopernikańskie z centrum badań nad Kopernikiem i eksperymentarium, czyli interaktywną wystawą wraz z komponentem praktycznych pokazów.

Na podstawie list uczestników spotkań dotyczących współpracy przy odnowie Szlaku oraz w przedsięwzięciach ożywiania turystyki w jego przestrzeni w ciągu ostatnich dwóch lat, badań przeprowadzonych w roku 2022 oraz zawartych listów intencyjnych można stwierdzić, że głównymi interesariuszami szlaku w województwie Warmińsko-Mazurskim są: liczne podmioty publiczne (Warmińsko-Mazurski Urząd Marszałkowski, muzea w Olsztynie, Lidzbarku Warmińskim i Fromborku, samorządy miast i gmin leżących w przestrzeni szlaku, Informacja Turystyczna w Olsztynie (samorządowa), Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne w Olsztynie, Kortosfera (Centrum Popularyzacji Nauki i Innowacji UWM) i biblioteki publiczne w Olsztynie i Elblągu), kilka organizacji o profilu turystycznym: Warmińsko-Mazurska Regionalna Organizacja Turystyczna, Mazury Travel, Regionalny Portal Informacyjny Wrota Warmii i Mazur, wojewódzki i lokalne oddziały PTTK), inne organizacje pozarządowe (krajowa Sieć Miast Cittaslow z siedzibą w Olsztynie, Fundacja Nicolaus Copernicus z siedzibą w Truszczytach), a z sektora usługowego: sieciowe i prywatne zakłady noclegowe, lokalne zakłady gastronomiczne, przewodnicy lokalni i terenowi, oraz nieliczne komercyjnie zarządzane obiekty szlaku [Szlak Kopernikowski. Raport... 2016; Szlak Kopernikowski 2021a, 2021b, 2021c, 2021d, Informacja UMWM 2023].

Podobnie prezentują się listy aktualnych i potencjalnych interesariuszy szlaku w woj. Kujawsko-Pomorskim (z najsilniejszym zainteresowaniem samorządu Torunia jako strategicznego partnera cyklicznych wydarzeń i tamtejszego Muzeum Okręgowego jako gospodarza kluczowych doświadczeń) oraz w woj. Pomorskim – tu jednak, ze względu na konkurujące profile doświadczeń oferowanych w obiektach (zmkach) - bez wyraźnego lidera w zakresie programów biograficznych i tematycznych, a także wydarzeń i promocji szlaku.

Inne krajowe zasoby jako baza doświadczeń biograficznych i tematycznych.

W roku 2010 w Warszawie otwarto Centrum Nauki Kopernik. Ten ośrodek popularyzacji nauki, dedykowany pamięci Astronoma, posiada w swej strukturze Planetarium, gdzie seans „Rewolucja Kopernika” odnosi się bezpośrednio do dorobku Astronoma, a jednemu z ostatnich nabytków, robotowi dialogującemu z wykorzystaniem technologii i zasobów sztucznej inteligencji użyto „twarz” astronoma, choć treści rozmów nie koncentrują się na wątkach stricte biograficznych [CNK 2023 www].

W ramach projektu Astro-Bazy mającego służyć popularyzacji astronomii i astrofizyki wśród uczniów realizowanego w latach 2008-2010 w woj. Kujawsko-Pomorskim otwarto 14 takich niewielkich, ale dobrze wyposażonych ośrodków obserwacyjnych [Astrobazy 2023 www]. Trzy z nich: w Brodnicy, Golubiu-Dobrzyniu i Unisławiu, leżące dogodnie z punktu widzenia przebiegu Szlaku Kopernikowskiego włączono do jego struktury w procesie odnawiania i przebudowy tego systemu.

Aktualną listę doświadczeń o profilu biograficznym w strukturze Szlaku Kopernikowskiego i poza nim zestawiono w **Tabeli 2**. Pominięto przy tym bierne formy upamiętnień, jako nie generujące ukierunkowanych doświadczeń, natomiast włączono tworzące je, choć luźno związane z osobą Astronoma (astrobazy).

Tabela 2: Doświadczenia tematyczne związane z Mikołajem Kopernikiem w Polsce

Miejscowość obiekt	Gotowe doświadczenia
Na trasie Szlaku Kopernikowskiego	
Toruń	Dom Mikołaja Kopernika: stała ekspozycja dotyczy: biografii, epoki i dziejów nauki; 3 wystawy: Nauka Dawna i Współczesna, Mikołaj Kopernik - życie i dzieło, Wnętrze mieszczańskie (multimedialna, interaktywna, elementy rozszerzonej rzeczywistości, hologramy, projekcje wizualne), aplikacja tematyczna; kino 3D (3 filmy: MK w Toruniu, MK - poprzednicy i następcy, Wszechświat. Pokaz nieba (poddasze), 10 scenariuszy lekcji muzealnych.
Brodnica	astrobaza (ze stałym programem obserwacji).
Golub-Dobrzyń	astrobaza (ze stałym programem obserwacji).
Kurzętnik	obserwatorium z programem edukacyjnym
Lubawa	tematyczna gra miejska w formule questu.
Olsztyn	Zamek-Muzeum (trasa zwiedzania wystawy stałej z obrazem nieba i innymi komponentami dotyczącymi MK, gra komputerowa (z zastosowaniem scen i dialogów) i dwa scenariusze warsztatów związanych z biografią MK. Poza Zamkiem: Planetarium z programem 19 pokazów i Obserwatorium (pokazy nieba i wystawa stała), tematyczna gra miejska w formule questu, konkurs wiedzy o Koperniku (coroczny - lokalny),
Dywity	astrobaza (ze stałym programem obserwacji).
Lidzbark Warmiński	Gra edukacyjna: MK w zamku biskupów w LW (profil eksploracyjny), tematyczna gra miejska w formule questu. Brak uwzględnienia MK w wystawie stałej poświęconej wielkim mieszkańcom zamku.
Frombork	Muzeum Kopernika (ekspozycja stała: MK- życie i dzieło), Wieża Kopernika - wystawa Prywatny świat MK, Wahadło Foucault, planetarium (3 stałe pokazy), Park Astronomiczny (dla dzieci), lekcje i warsztaty (ok. 30 scenariuszy); tematyczna gra miejska w formule questu.
Grudziądz	aktualnie brak
W strukturze Szlaku Kopernikowskiego, poza jego trasą	
Truszczyń	Obserwatorium (ze stałym programem obserwacji), pokazy tematyczne nawiązujące do osoby i dzieła Kopernika w obszarze astronomii,
Doświadczenia dla części lub całości przestrzeni szlaku	
Aplikacja CoperniCoin	program frekwencyjno-lojalnościowy szlaku, oparty na technologii bitcoin w formie konkursowej (pozyskane wirtualne monety można zamieniać na nagrody),

zagadki Mikołaja Kopernika	zeszyt edukacyjny i gra planszowo-terenowa zakładająca wykonywanie zadań w miejscowościach z obiektami Szlaku
filmy popularyzujące szlak	cztery filmy zamieszczone na serwisie Youtube (od 1 min do 7 minut),
cykliczne wydarzenia na szlaku	Frombork: Festiwal Nauki i Sztuki Copernicus Open (4 dni); Toruń: Toruńskie Spotkania Kopernikańskie (comiesięczne prelekcje lub pokazy). Noce Perseidów od 2016(sierpień) we Fromborku, Olsztynie i Truszczynach (wydarzenie o profilu popularno-naukowym - astronomicznym, obudowane wielością atrakcji). Truszczyny: Kopernik na Ziemi Lubawskiej (coroczna konferencja międzynarodowa kopernikologów i profilu popularnonaukowym)
ekspozycja plenerowa	objazdowa wystawa Szlak Kopernikowski na Kujawach i Pomorzu (2023)
Poza Szlakiem Kopernikowskim	
Warszawa - Centrum Nauki Kopernik	Robot Kopernik (dialogująca AI); Planetarium z pokazami i filmami, m.in. „Rewolucja Kopernika”
Kraków - Collegium Maius UJ	stała wystawa tematyczna „Skarbiec Kopernika”.
inne astrobazy	z czego 11 w woj. Kujawsko-Pomorskim
Koperniki k. Nysy	Izba Pamięci i obserwatorium

*Źródła: opracowanie własne na podstawie: Szlak Kopernikowski 2023 [www](#); Szlak Informator MOT 2023; Szlak Kopernikowski... 2021a,b,c,d; Astro-Bazy 2023 [www](#), witryny muzeów (zob. *Netografia*)*

Potencjał krajowej turystyki biograficznej bazującej na dziedzictwie Kopernika.

Przystępując do oceny potencjału krajowej turystyki biograficznej w odniesieniu do dziedzictwa Mikołaja Kopernika, bazującej na zasobach i ofercie Szlaku Kopernikowskiego, należy zadać szereg kluczowych pytań, na których odpowiedzi będą formułowane w oparciu o wyżej stwierdzone zasoby i opisane działania. Po pierwsze: istotne jest rozstrzygnięcie kwestii, czy wątek biografii i dziedzictwa Mikołaja Kopernika stanowi wystarczająco znaczący zasób wyjściowy dla kreacji produktu turystyki dziedzictwa, w szczególności na jakim pozostaje poziomie oddziaływania (i popularności wśród potencjalnych odbiorców przekazów), co stanowi o jego potencjale przyciągania turystów. Po drugie: niezbędne jest wskazanie, czy te zasoby biograficzne i doświadczenia już tworzone na ich podstawie umożliwiają kreację programów

interpretacyjnych typowych i odpowiednich dla elitarnej (i wymagającej od swoich uczestników znaczącej wiedzy lub/i silnej motywacji) turystyki dziedzictwa w wydaniu biograficznym czy również (i na ile) dla turystyki edukacyjnej powiązanej z realizacją programów szkolnych, lub też dla wypraw biograficznych jako rodzaju w ramach kulturowej turystyki tematycznej, jako że są to kategorie ofert kierowane do różnych, w dużej części rozłącznych grup adresatów. Po trzecie: czy zasoby biograficzne Kopernika w Polsce nadają się do eksploatacji w formule materialnego szlaku biograficznego (co zależy od stopnia ich przestrzennej lokalizacji i poziomu koncentracji, ich fizycznej i komunikacyjnej dostępności, różnorodności umożliwiającej spójną narrację i jednocześnie komplementarność doświadczeń w poszczególnych miejscach, od poziomu i wiarygodności tematykacji zasobów) oraz czy dany jest warunek wyjściowy dla efektywnej i długotrwałej organizacji zarządczej w postaci wystarczającej zbieżności celów interesariuszy takiego systemu i ich pozytywnego stosunku wobec potrzeby integracji działań? Po czwarte: czy formuła szlaku samochodowego odpowiada aktualnym trendom funkcjonowania turystyki (także kulturowej) i gwarantuje wystarczający popyt? Po piąte: czy istniejące materialne zasoby nadają się i mogą być wykorzystane dla konstrukcji lokalnych produktów szlaku przynajmniej w jego punktach węzłowych, m.in. materialnych tras tematycznych (jeśli tak, to gdzie?), dłuższych doświadczeń stacjonarnych (gdzie?), terenowych doświadczeń rozproszonych (i jak te mogłyby być wykorzystane, wreszcie do kreacji cyklicznych wydarzeń jako odrębnych produktów kulminujących lokalne funkcjonowanie szlaku? Po szóste: czy możliwa jest konstrukcja lokalnych pakietów tematycznych szlaku i czy mogłyby one liczyć na efektywny marketing ze strony organizacji zarządczej szlaku lub innego podmiotu, obejmujący nie tylko promocję, ale także skuteczną dystrybucję? Po siódme: czy w aktualnej strukturze Szlaku Kopernikowskiego realizowana jest kluczowa dla powodzenia takich systemów „obietnica” dla turysty kulturowego zainteresowanego biograficznym wymiarem dziedzictwa (na którą składają się pożądane przez nich dostępność zasobów i tematyczne doświadczenia). Po ósme wreszcie: czy spełniony jest drugi wymiar „obietnicy” szlaku: czy aktualna struktura jego usług i poziom zarządzania jego ofertą gwarantują świadczenie niezbędnych usług recepcji oraz pozostałych?

Skoro wyżej stwierdzono, że znakomita większość krajowych zasobów biograficznych funkcjonuje już w strukturze Szlaku Kopernikowskiego, to – uznając ten system za (potencjalny) flagowy produkt turystyczny bazujący na dziedzictwie

Astronoma – rozpatrzmy szanse kopernikowskiej niszy krajowej turystyki biograficznej w odniesieniu do tego szlaku jako jego osi. Najważniejsze komponenty takiej oceny przedstawiono w **Tabeli 3**. Jednak przed zapoznaniem się z nią warto zaznaczyć, że ocena funkcjonowania (ale i szans rozwoju i sukcesu!) każdego szlaku kulturowego jako produktu turystycznego powinna być oparta na solidnej analizie jego potencjału. Jedną z częściej stosowanych w Polsce metod jest ta zaproponowana przez Autora i oparta na czterech kryteriach materialności szlaku [Mikos v. Rohrscheidt 2010, s. 69-173]. W jej ramach funkcjonują cztery kryteria: uzasadnionej tematyzacji szlaku, jego profesjonalnej koordynacji, turystycznej dostępności (obiektów i doświadczeń) oraz oznaczenia tras i obiektów szlaku. W ramach tematyzacji kluczowa jest identyfikacja zasobów (będących bazą doświadczeń, w tym wypadku biograficznych), ich poprawne zagospodarowanie i spójna interpretacja (nowoczesna i obejmująca doświadczenia atrakcyjne dla kluczowej grupy turystów – adresatów oferty), w ramach koordynacji - organizacja produktów składowych (trasy lokalne, pakiety lokalne i pakiety wycieczkowe dla grup na cały szlak, imprezy cykliczne, wiązki usług recepcji) oraz ich marketing, sprawna obsługa turystów i touroperatorów, w ramach dostępności - fizyczna i komunikacyjna możliwość dotarcia do atrakcji w dowolnym lub z góry określonym czasie, odpowiadającym potrzebom turystów (a nie np. personelu obiektów) a w ramach oznaczenia: fizyczna (z opisami, jednoznaczna) i systemowa (GPS Google Maps itd., ostatnio też aplikacje szlaku), identyfikacja obiektów szlaku i jego rozproszonych w terenie doświadczeń oraz dogodnych tras przemieszczania turystów [Tamże, s. 51-57].

Nie wolno przy tym zapomnieć o zachowaniu w skali całości systemu wyżej wspomnianej zasady zwartości szlaku, gwarantującej równowagę czasu przeznaczonego na przemieszczanie się i na doświadczanie dziedzictwa względnie rekreację. Przykładowo, aktualnie wjazd samochodem do Grudziądza, by zobaczyć ławeczkę i pamiątkową tablicę nie opłaca się, a wjeżdżać do Elbląga (także dużego miasta, co zawsze jest uciążliwe) w ogóle nie warto z braku jakichkolwiek konkretnie zlokalizowanych zasobów związanych z Kopernikiem, chyba że uprawia się turystykę miejską, wówczas jednak – gdzie tu Kopernik? Wszystkie wymienione kryteria materialności szlaku tematycznego uwzględniono w poniższej (wstępnej) ocenie.

Tabela 3. Szlak Kopernikowski jako główny produkt turystyki biograficznej Astronoma

Lp	Kwestia	Ocena	Uwagi szczegółowe
1	Czy istniejące zasoby biograficzne są autentyczne i znaczące?	POZYTYWNA: osoba M. Kopernika jest powszechnie rozpoznawalna, jego dziedzictwo uniwersalne, a weryfikacja związków zasobów z nimi zrealizowana systematycznie i wiarygodna,	także silny rys narodowy i regionalny dziedzictwa MK ułatwia marketing krajowy.
2	Jakie formy turystyki kulturowej uzasadniają zasoby (dla celów marketingu)?	POZYTYWNA: występują zasoby turystyki biograficznej umożliwiające kreację programów dla wszystkich wersji: turystyki dziedzictwa, edukacyjnej i subformy turystyki tematycznej,	niezbędne rozdzielanie form wymagających i popularyzacyjnych w ofercie obiektów i pakietach
3	Czy organizacja oferty w formule szlaku jest odpowiednia i może być efektywna?	CZĘŚCIOWO POZYTYWNA: duża zwartość lokalizacji zasobów (dobra koncentracja przestrzenna), ich różne odniesienia biograficzne, bardzo dobra dostępność, wysoki poziom tematyki; ale silna atomizacja sektora usług, jego słabość ekonomiczna, brak inicjatywy i niepewna zgoda co do pakietyzacji usług,	należy rozważyć selekcję obiektów szlaku pod kątem związków biograficznych, organizacja szlaku musi przybrać model sieciowy i partycypacyjną formułę zarządzania.
4	Czy aktualna formuła organizacji szlaku (jako samochodowego i pieszego) jest optymalna z perspektywy popytu?	NEGATYWNA: formuła samochodowa, biorąc pod uwagę aktualne trendy: turystyki aktywnej, a także zrównoważonej i spowolnionej jest dalece niewystarczająca. Jednocześnie szlak pieszy nie jest zaopatrzony w pakiety usług i posiada zbyt mało miejsc doświadczeń tematycznych.	wprowadzenie rowerowej trasy szlaku, jednak z pełnym pakietem doświadczeń i usług zdecydowanie poprawi atrakcyjność oferty.
5	Czy zasoby biograficzne umożliwiają kreację spójnych lokalnych doświadczeń tematycznych?	CZĘŚCIOWO POZYTYWNA. W niektórych miejscach doświadczenia są zróżnicowane (węzły szlaku), w innych brak autentycznego wątku lub zasoby nie tworzą podstaw dla atrakcyjnej lokalnej narracji albo dłuższego doświadczenia,	ocena wypada diametralnie różnie w poszczególnych miejscowościach szlaku, w niektórych innych możliwe uzupełnienie.

6	Czy jest możliwa konstrukcja pakietów doświadczeń?	CZĘŚCIOWO POZYTYWNA: W szeregu punktów węzłowych szlaku istnieje wystarczający gotowy zestaw doświadczeń (nadal rozbudowywany) oraz niezbędna infrastruktura usług recepcji. Aktualny podmiot zarządcy nie może sprzedawać pakietów, witryna szlaku nie zawiera takich narzędzi oraz brak lokalnych sieci produktowych.	Realizacja pakietów wymaga stworzenia lokalnych sieci usługowych lub/i wprowadzenia nowych funkcjonalności witryny szlaku (i uprawnień touroperatora jej zarządcy).
7	Czy obietnica szlaku biograficznego jest aktualnie realizowana?	CZĘŚCIOWO POZYTYWNA. W wielu miejscach wyznaczonych na trasie, mimo cennych zabytków, brak odniesień biograficznych	ocena wypada diametralnie różnie w poszczególnych miejscowościach szlaku.
8	Czy aktualny szlak jest w sferze usług materialnym (rozwinęty) produktem turystyki?	CZĘŚCIOWO POZYTYWNA. Brak kilku istotnych komponentów, jak pakietyzacja i interaktywna dystrybucja, jednak jest na dobrej drodze pod warunkiem realizacji przyjętych strategii	W kategoryzacji szlaków jest to już status realny, (częściowo spełnione wszystkie cztery kryteria).

Źródło: opracowanie własne na podstawie powyższej analizy

Postulaty

Wyżej przeprowadzona analiza lokalizacji zasobów, ich biograficznych powiązań z bohaterem Szlaku Kopernikowskiego oraz jego silnych i słabych stron jako aktualnie funkcjonującego systemu pozwala (także w kontekście znanych trendów turystyki kulturowej i teorii szlaków tematycznych) sformułować szereg postulatów konfrontujących stwierdzone realia z potrzebami i możliwościami jego dalszego rozwijania. Poniżej uszeregowano je i uzasadniono, w wielu miejscach również z powołaniem się na wyniki badań tego i innych szlaków.

1) Uzupełnienie komponentu doświadczeń zgodnie z biograficznym profilem systemu. Przegląd i analiza aktualnie funkcjonujących zasobów i doświadczeń tematycznych wskazują na silne i słabe strony szlaku jako systemu nie

tylko eksploatacji, ale przecież także narracji i doświadczenia dziedzictwa związanego z biografią jego bohatera. Oto najważniejsze wnioski:

a) W Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie (mieści się w tutejszym zamku, miejscu ważnych wydarzeń z życia i dorobku Kopernika) powinna powstać odrębna wystawa stała o profilu biograficznym (wystarczająco dużo tam jest jego wątków),

b) W Lidzbarku Warmińskim na zamku (oddział Muzeum Warmii i Mazur) Kopernik także powinien „mieć” własną wystawę (spędził tu 10 lat życia), bo jak dotąd nie jest nawet uwzględniony na wystawie „Wielcy mieszkańcy lidzbarskiego Zamku” choć bez wątplenia był wśród nich najwybitniejszy. Inną opcją jego włączenia w programy interpretacyjne lidzbarskiego oddziału muzeum może być opisane niżej (p.3.) przeformułowanie wystawy głównej przez powiązanie go z innymi wybitnymi rezydentami Zamku z pomocą wątku obrazu i wizji świata.

c) W Grudziądzu (najlepiej w miejscowym muzeum) powinna zostać stworzona odrębna wystawa poświęcona pobytom Kopernika w tym miejscu, profilowana szczególnie na jego wystąpienie z traktatem monetarnym, które miało miejsce w tym mieście, a po astronomicznej rewolucji jest drugim najważniejszym elementem jego wkładu w dziedzictwo uniwersalne. Odnoszą się do tego tablica i ławeczka, ale wątek z pewnością wart jest intensywnego doświadczenia, a jazda na dłuższych odcinkach i uciążliwe parkowanie w mieście powinny się opłacać. Wspomniana wyżej zasada zwartości szlaku tematycznego jako warunek jego atrakcyjności zakłada, że doświadczenie powinno trwać dłużej niż czas przemieszczania się [zob. Mikos v. Rohrscheidt 2020, s. 64]. Grudziądz ma dla szlaku silny atut i wnosi wartość dodaną, ale zaliczenie go do systemu zobowiązuje, a z punktu widzenia turysty zaproszenie go tutaj powinno być powiązane z konkretną – i spełnioną – obietnicą.

d) Elbląg, mimo licznych udokumentowanych pobytów Kopernika, nie posiada żadnego obiektu ani formy upamiętnienia Astronoma, która miałyby postać stacjonarnego doświadczenia dla zwiedzających szlak turystów. Miejscem na taką wystawę, jednak z pewnością wyodrębnioną dla zapewnienia ciągłości przekazu, byłoby Muzeum Historyczno-Archeologiczne, wzniesione zresztą w miejscu, gdzie stał niegdyś zamek, w którym Kopernik bywał czy to w orszaku biskupim, czy na politycznych naradach jako przedstawiciel kapituły – jest to zatem miejsce biograficzne, choć nie tak znaczące, jak Frombork, Toruń czy Olsztyn.

Na wszystkie wymienione wystawy podejmujące wątki biograficzne wstęp powinien być możliwy bez obowiązku (a co najwyżej z zachętą) zwiedzania pozostałych

zasobów muzeów. Turysta podróżujący szlakiem biograficznym nie zawsze jest zainteresowany wieloma ekspozycjami odnoszącymi się do rozmaitych tematów, jednak za bilet płaci i frekwencję w obiekcie podnosi, po co więc zniechęcać go perspektywą obowiązkowej trasy zwiedzania. Jeszcze lepszą opcją byłoby wprowadzenie biletu kombinowanego do wszystkich placówek muzealnych na szlaku objętego zrabatowaną opłatą (i dodatkowo rabatowanego w wersji rodzinnej lub dla małej prywatnej grupy). To motywuje nie tylko turystę zainteresowanego Kopernikiem, ale także np. turystę aktywnego, wykorzystującego korzystne cenowo pakiety szlaku do wejścia do muzeów, których w innym przypadku zapewne by nie odwiedził.

W kontekście wzbogacania sfery ściśle zlokalizowanych **mikroeventów** (to jest krótkich, jednomodułowych doświadczeń tematycznych) należy docenić projekt Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie stworzenia aplikacji wyjaśniającej działanie wykonanej przez Kopernika na zamkowej ścianie tablicy astronomicznej oraz gry komputerowej prezentującej jego codzienne życie w tamtejszym zamku i nawiązującej do jego naukowych zainteresowań: astronomii, medycyny i ekonomii, a także do niechcianego, ale ważnego militarnego epizodu z jego życia. Tym śladem powinni pójść gospodarze obiektów w innych miejscowościach szlaku (zwłaszcza w jego punktach węzłowych, zob. p. 3), gdzie aplikacje względnie gry (w tym i stacjonarne, możliwe do rozegrania w obiekcie przez prywatne grupy turystów) nawiązywałyby do konkretnych wątków biograficznych (jak np. prezentacja „Traktatu” o monecie w Grudziądzu), wprowadzały mikroeventy inne niż klasyczne lekcje czy pokazy i alternatywne w stosunku do warsztatów tematycznych formy partycypacyjne, a jednocześnie wzbogacały ofertę miejscowych pakietów (zob. p. 6) w warstwie doświadczeń tematycznych.

Aplikacja turystyczna szlaku, jakkolwiek posiada nowatorską formułę (bitcoiny) nie powinna wyczerpywać swojego działania tylko w roli zachęty do zwiedzania możliwie wielu miejsc i obiektów (co czyni skutecznie w formule zbierania wirtualnych monet i nagród). Jeśli naprawdę ma być narzędziem wspierającym doświadczenie biograficznego dziedzictwa, to powinna być zaopatrzona w komponent interpretacyjny, zawierający pobierane na miejscu online opisy wszystkich obiektów (może też krótkie filmy), z modułem grywalnym, a jeszcze lepiej konkursowym. Nie zastąpią jej w tej roli ani paszport szlaku, ani lokalne gry w formule questów, jako że w dużej mierze mają one inną grupę użytkowników. Zgodnie z trendem kreacji nowszych aplikacji

turystycznych powinna ona być przynajmniej otwarta na dołączenie elementu usługowego opartego na lokalizacji użytkownika z możliwością zamówienia usług (zwłaszcza noclegu lub wypożyczenia sprzętu rekreacyjnego). Te opcje aplikacji, powiązane z ceną dla zarządców szlaku możliwością badania zachowań konsumpcyjnych turystów, opisano dokładnie w innej publikacji [Mikos v. Rohrscheidt 2021, s. 524-528; 677-695].

Interaktywna **mapa szlaku jako planer** turystyczny. Proponowana w części rekomendacyjnej jednego z raportów [*Szlak Kopernikowski. Wirtualny...* 2021] interaktywna mapa Szlaku na jego już funkcjonującej internetowej witrynie nie tylko pozwoli na wirtualne wycieczki po obiektach i miejscowościach Szlaku już przed ich fizycznym odwiedzeniem. Można rozważyć wzbogacenie jej o jeszcze jedną funkcję: turystycznego planera indywidualnych podróży, z obliczaniem czasu trwania przemieszczeń (w zależności od sposobu poruszania się i wybranej trasy), możliwością zarezerwowania usług u partnerów; z czasem nie tylko tych z obszaru interpretacji, jak bilet do muzeum czy na seans w planetarium, ale także usług recepcji, jak nocleg w hotelu współpracującym ze szlakiem lub kolacja w tradycyjnej restauracji z warmińską kuchnią regionalną [zob. podobne rozwiązanie: Mikos v. Rohrscheidt 2020a, s. 566-570].

2) Uporządkowanie przestrzeni zgodne z biograficznym profilem i tematyzacją systemu. Osnową tego porządku musi być właśnie biografia, niekoniecznie zgodna z chronologią (ta zwykle nieco kłóci się z logiką przestrzennych przemieszczeń), ale za to rozpisana na ważniejsze wymiary kluczowe dla życia Kopernika oraz istotne czy nawet przełomowe z punktu widzenia jego wkładu w dziedzictwo. Zatem, dla klarowności oferty szlaku niezbędne jest odrębne potraktowanie rzeczywistych zasobów o znaczeniu biograficznym (jak miejsca życia i wielokrotnego przebywania Kopernika, jego urodzenia, śmierci i pochówku) i tych pozostałych, które (nawet jeśli są zabytkami o dużym znaczeniu, z punktu widzenia szlaku a także osób zachęcanych do jego zwiedzenia jako spotkania z Kopernikiem i jego dziedzictwem) mają znaczenie jedynie uzupełniające. Chodzi głównie o 1) nie składanie pustych obietnic w wymiarze promocji i zaproszenia na szlak (jakie spotkanie z Kopernikiem jest możliwe w gotyckim kościele czy nawet współczesnej astrobazie ze ścisłym programem obserwacji nieba?) oraz o 2) istotne z punktu widzenia doświadczenia dziedzictwa i wymiaru edukacji zachowanie spójności przekazu

interpretacyjnego i podtrzymanie intensywności komponentu poznawczego (oraz percepcji tego przekazu przez turystę, który powinien coś zapamiętać). W ramach takiego porządkowania szlaku obiekty i inne zasoby poza tematem mogą być określone i opisane jako „obiekty/atracje w przestrzeni szlaku” (a nie obiekty szlaku, które ZAWSZE winny oferować jakieś biograficzne doświadczenie). Odpowiednio powinny one być opisane w przewodnikach po szlaku i na jego witrynie www (z innym symbolem, bez priorytetu w opisie i z zaproszeniem/zachętą do odwiedzania), a na mapach lokalnych atrakcji umieszczanych na tablicach przy formalnych obiektach szlaku (biograficznych!) prezentowane ze słabszą rekomendacją, tak by nie kreować pustych obietnic. Wyłączenie z tej listy formalnych obiektów szlaku (priorytetowej i objętej usilnym zaproszeniem marketingowym) szeregu astrobaz (i tak nie zawsze publicznie dostępnych, których oferta – bez wątplenia edukacyjna – nie jest jednak bezpośrednio związana z osobą i dziełem MK), a także miejscowości bez jakichkolwiek obiektów związanych z życiem i dziełem Astronoma stworzy w rezultacie komplementarną przestrzeń szlaku (swoistą „drugą ligę”), już bez konkretnych tematycznych obietnic (jako, że nie oferują one doświadczeń biograficznych), ale tworzących ciekawe, a dla niektórych może nawet fascynujące spotkania z historią i dziedzictwem regionu.

3) Węzły interpretacyjne szlaku. Powinny one zostać zorganizowane w miejscowościach silniejszymi związkami z biografią Mikołaja Kopernika i jednocześnie posiadających już bogatszą bazę stacjonarnych doświadczeń interpretacyjnych. To oznacza 1) krytyczny przegląd istniejących propozycji doświadczeń, ich ewentualne uzupełnienie oraz doprowadzenie do jednolitego, wysokiego standardu, 2) sprofilowanie, czyli silniejsze oparcie doświadczeń na wątkach biografii Mikołaja Kopernika szczególnie mocno powiązanych z danym miejscem, 3) połączenie tematycznych doświadczeń w lokalne pakiety (jako propozycji zwiedzania, grywalnej eksploracji czy stacjonarnych) z usługami recepcji (noclegi, gastronomia) i usługami zagospodarowującymi pozostały czas wolny gości (wypożyczanie sprzętu rekreacyjnego, propozycje przejazdów, spacerów gotowymi trasami lub rejsów, opcjonalna wieczorna rozrywka kulturalna lub propozycje aktywnej rekreacji) oraz 4) powiązanie pakietów zlokalizowanych w różnych miejscach w zespoloną ofertę szlaku (z możliwością ich nabycia osobno lub wspólnie), ich

rabatowanie dla konsumentów nabywających je jako całość (np. pakiety łączone, bilety kombinowane) i objęcie ich wspólną promocją oraz dystrybucją na poziomie szlaku.

Co się tyczy wspomnianego profilowania lokalnych komponentów interpretacji (a tym samym pakietów), to nie musiałyby one mieć charakteru ekskluzywności danego wątku (tematu), ale raczej priorytetowo koncentrować się wokół danego okresu życia Kopernika i tego wymiaru jego dorobku (wkładu w uniwersalne, narodowe lub regionalne dziedzictwo), który dla danej miejscowości jest najlepiej poświadczony i (w optymalnym przypadku) posiada najwięcej materialnych świadectw. Obok niego przedmiotem doświadczeń oferowanych turystom w danym miejscu może być (nadal) najważniejszy element wkładu Kopernika w światowe dziedzictwo i jednocześnie atut szlaku – to jest astronomiczna rewolucja i decydujący wkład w obraz świata, które jednak z czasem, przy rewizji szczegółowych przekazów można na tym poziomie lekko niuansować. Takie profilowanie doświadczeń i zawierających je lokalnych pakietów pozwoli osiągnąć komplementarność tematycznej narracji w skali całego systemu, co jest jednym z postulatów organizacji doświadczeń dla szlaków tematycznych (Mikos v. Rohrscheidt 2010). Ten zabieg z jednej strony zapewni pełniejsze ukazanie wkładu Mikołaja Kopernika do dziedzictwa i wzbogaci biograficzny komponent prezentacji tej wielowymiarowej postaci, a z drugiej – zredukuje efekt powtarzania treści w interpretacji, co byłoby nużące dla turystów zwiedzających cały szlak lub znaczną jego część.

Dla poszczególnych węzłów szlaku można zaproponować priorytetową koncentrację następującym na przekazie (i adekwatnych doświadczeniach jako jego komponentach):

Toruń. Najbardziej naturalnym komponentem wielkiej narracji szlaku jest tu oczywiście mieszczańskie pochodzenie Kopernika i jego związki rodzinne, środowisko jego życia w wielonarodowym mieście, dzieciństwo i pierwsze kroki w wymiarze edukacji. To jednak nie przeszkadza w eksploatacji ogólnego, uniwersalnego znaczenia Kopernika dla nauki i wprowadzeniu go w kontekst innych pionierów astronomii, która w tym mieście, a dokładnie w Domu Kopernika już posiada bogate instrumentarium doświadczeń. Jednocześnie Toruńskie Spotkania Kopernikańskie, już teraz organizowane co miesiąc można by (przynajmniej w sezonie turystycznym, np. od maja do września) rozbudować w taki sposób, by dla gości zewnętrznych, obok publicznej prelekcji lub pokazu i zwiedzania Domu Kopernika obejmowały też spacer po znanym Astronomowi (Starym i Nowym) mieście, być może jako zwiedzanie stylizowane

(wcieleniowego) z samym Kopernikiem, w której to formule miejscowi przewodnicy mają już doświadczenie. Naturalnie każda taka impreza powinna być promowana przez organizację zarządzającą Szlakiu Kopernikowskiego, a miejski pakiet tematyczny winien zawierać opcje noclegu dla zewnętrznych uczestników tak rozbudowanych spotkań.

Olsztyn. Bez wątplenia na plan pierwszy wysuwają się tu: zaangażowanie Kopernika w rozwój ekonomiczny regionu (w tym akcja osadnicza, jeśli nie będzie ona podjęta gdzie indziej), jego wkład w rozwiązywanie praktycznych problemów gospodarczych (jak ceny i podatki) i skuteczne przywództwo w wojnie obronnej (a dodatkowo, ze względu na ważny zasób: praktyczne zastosowanie mapowania nieba). Do realizacji tak profilowanego komponentu narracji biograficznej niezbędne byłoby utworzenie wspomnianej już odrębnej wystawy biograficznej. Jako „miejskie” uzupełnienie doświadczeń w Zamku dla chętnych można też wyobrazić sobie (wirtualną i fizycznie oznaczoną) trasę śladami reliktyw dawnych fortyfikacji, które Kopernik przygotowywał i których obroną kierował w 1521 roku, a do opisu jej poszczególnych stacji dołączyć fragmenty opowiadania (opracowania) o tym pamiętnym dla miasta roku i o ówczesnej roli bohatera szlaku.

Frombork. Tu wątkiem wiodącym mogłyby być konsekwentne, długoletnie badania astronomiczne, sposoby ich prowadzenia, a także zawodowe życie Kopernika jako członka kościelnego ciała kolegijskiego. Ze względu na znaczenie tego miejsca dla wątku naukowego, właśnie tu (pod patronatem Urzędu Marszałkowskiego) można by organizować coroczny konkurs wiedzy astronomicznej dla młodzieży szkół średnich (lub jego finał) z odpowiednim programem pobytu i bogatymi doświadczeniami tematycznymi dla uczestników i widzów oraz osób, które pod wpływem zachęt właśnie w tym czasie zdecydują się odwiedzić Frombork. To sprowadzi do miasta nową grupę turystów i na pewno będzie tworzyło impuls marketingu terytorialnego gminy. Konkurs mogłoby organizować Muzeum Kopernika z merytorycznym wsparciem Katedry Astronomii i Geodynamiki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

Lidzbark Warmiński. Miasto ma wprawdzie silny atut historyczny (Kopernik spędził tu prawie 10 lat życia), jednak zarówno brak gotowych doświadczeń zorganizowanych dla turystów, jak i nieobecność jednego z istotnych momentów biografii Astronoma osłabia jego szanse na stworzenie tu węzła szlaku opartego na autentycznej narracji. Jednak pod warunkiem poważnego uzupełnienia i unowocześnienia wystawy o wielkich mieszkańcach zamku o osobę Kopernika i jego związki z niektórymi z nich (Watzenrode, Giese, Dantyszek) można rozważyć

wprowadzenie komponentu pod (roboczym) tytułem „Kopernik i humaniści jego czasów”, prezentującego zastaną przezeń strukturę społeczną oraz szybko zmieniający się wówczas obraz świata. Tu bowiem Kopernik, pod okiem wuja, wpisywał się we wspomnianą strukturę, a także tu rezydowali ludzie, którzy byli w stanie zaakcentować jego rewolucyjne poglądy (Giese; Dantyszek). Ponieważ Kopernik przy kolejnych biskupach warmińskich pełnił też funkcję lekarza, można tu w zakresie interpretacji rozwinąć także wątek jego medycznego wykształcenia i praktyki.

Grudziądz (pod warunkiem poważnej inwestycji lub przynajmniej wydzielenia wystawy w miejscowym muzeum) może postawić na znaczenie Kopernika w historii ekonomii (zwłaszcza polityki monetarnej) i nadal aktualne konsekwencje jego prawa dotyczącego monety. Ten wątek można wzbogacić o cykliczny konkurs wiedzy ekonomicznej imienia Kopernika, nawet ogólnopolski, pod patronatem Urzędu Marszałkowskiego, który stałby się cyklicznym eventem (także obudowanym serią tematycznych doświadczeń dla uczestników) i przyciągnąłby nową grupę turystów na szlak. Konkurs mogłoby organizować Muzeum w Grudziądzu z merytorycznym wsparciem Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania UMK w Toruniu.

Elbląg (pod warunkiem wydzielenia miejsca i stworzenia odrębnej wystawy w tutejszym Muzeum Archeologiczno-Historycznym) może z kolei eksploatować polityczne zaangażowanie Kopernika w funkcjonowanie Prus Królewskich i realia jego działania jako jednej z osób kształtujących regionalne polityki społeczne.

4) Tematyka osadnicza jako wątek spajający przestrzeń szlaku poza węzłami. Jeśli problematyka przedsięwzięć osadniczych – pierwszoplanowa w jednym z okresów zawodowego zaangażowania Kopernika – nie zostałaby podjęta w Olsztynie, to dobrym miejscem do jej osadzenia w postaci węzła interpretacyjnego i przestrzeni doświadczeń byłoby Pięczęno lub Dywity. Jednak to wymagałoby stworzenia od podstaw programów interpretacyjnych, na przykład multimedialnej stacjonarnej wystawy z interaktywną mapą osad i opisem reguł funkcjonowania i powinności oraz wyznaczenia terenowej trasy po okolicznych miejscowościach z eksploracyjnym programem (np. aplikacją z elementami konkursu czy grą tematyczną). Jednak wątek osadniczy może (posiadając swój główny punkt w Olsztynie, Pięczęnie lub Dywitach) zostać też „rozprowadzony” wzdłuż przyszłej trasy rowerowej szlaku, wzbogacając ją (jako jego warstwę dla innej grupy turystów, z własnym tempem zwiedzania i nieco innymi potrzebami) o dodatkowe stacje

w licznych miejscowościach, które lokował lub odwiedzał Kopernik w swojej roli administratora. Dzięki temu, z pomocą odpowiednio interesującego opisu każdej miejscowości po części odnoszącego się do realiów czasów lokacyjnych (i osoby Kopernika jako organizatora tych przedsięwzięć), a po części do funkcjonujących tam zabytków i innych walorów, monotonia jazdy rowerem po dłuższych odcinkach byłaby urozmaicana przez doświadczenia interpretacyjne.

5) W wymiarze zarządzania: silna organizacja z upodmiotowieniem czynnych interesariuszy.

Organizacja zarządzania szlakiem i jego koordynatorzy. Zarządzaniem szlakiem powinna się zająć jedna komórka centralna (nie rozstrzygamy tu jej statusu, bo wyboru powinni dokonać sami interesariusze) współpracująca z koordynatorami lokalnymi (węzłowymi, odcinkowymi). Prezentacja możliwych modeli zarządzania szlakiem kulturowym wykracza poza ramy krótkiej analizy, zresztą szczegółowo przeprowadzono ją w innej publikacji [Mikos v. Rohrscheidt 2012] ze wskazaniem rozmaitych formuł i omówieniem ich silnych oraz słabych stron. W tym miejscu wystarczy powiedzieć, że w tym wypadku do wyboru są: a) dobrze w Polsce sprawdzona dla etapu tworzenia lub gruntownej reorganizacji systemu odrębna komórka w regionalnym urzędzie władzy publicznej (jakim jest Urząd Marszałkowski), co jednak tak ze względu na konieczność działania w charakterze touroperatora, jak i ze względu na trzy zaangażowane województwa może w przyszłości okazać się mniej efektywne, b) posiadająca uprawnienia touroperatora celowa organizacja turystyczna zrzeszająca zarządców obiektów szlaków i lokalnych partnerów z sektora usług turystycznych, z silnym (lecz nie decydującym) udziałem regionalnych i lokalnych samorządów, albo c) stowarzyszenie interesariuszy szlaku wspierane przez partnerów strategicznych (samorządy regionalne i lokalne), a w wymiarze promocji przez regionalne organizacje turystyczne, których byłoby członkiem. Ostatnie rozwiązanie, skuteczne w krajach zachodniej Europy, w Polsce słabo sprawdza się w zarządzaniu szlakami ze względu na słabość ekonomiczną i atomizację gestorów usług, silne uzależnienie instytucji kultury (muzea!) od publicznych organów założycielskich i nadmierną regulację ich działalności pozamerytorycznej (a taką jest marketing turystyczny) oraz niski poziom wzajemnego zaufania podmiotów w kontekście podejmowania oraz długotrwałej realizacji wspólnych przedsięwzięć. Spośród modeli zarządzania szlakiem jako sieciowym produktem turystyki kulturowej, które także omówiono we wspomnianej

publikacji [Mikos v. Rohrscheidt 2012] optymalne dla Szlaku Kopernikowskiego wydają się: na aktualnym etapie jego rozwoju model centralny (silny zarządca i szereg współpracujących obiektów oraz lokalnych partnerów), a po stabilizacji systemu: model rozproszony (czyli realizowany z rozdzieleniem części elementów funkcji koordynacyjnej na wyspecjalizowanych członków, a nawet zewnętrznych partnerów). Niezależnie jednak od formuły organizacji zarządczej i modelu zarządzania, kulturowy szlak biograficzny nie może pozostawać czysto komercyjnym produktem, a jego odpowiadającą danemu wymiarowi dziedzictwa strukturę, konsekwentną tematyzację zasobów i jakość jego tematycznych doświadczeń może mu zapewnić stałe gremium eksperckie z udziałem badaczy danego wymiaru dziedzictwa, specjalistów do spraw turystyki kulturowej i nowoczesnej interpretacji dziedzictwa [zob. Mikos v. Rohrscheidt 2020b, s. 202-203], które w wymienionych kwestiach posiadałoby prawo inicjatywy i współdecydujący głos.

O ile *koordynator szlaku* powinien tę działalność wykonywać jako jedyną (będąc organem wykonawczym organizacji jego interesariuszy) lub główną (jeśli byłby wydzieloną komórką urzędu albo regionalnej organizacji turystycznej), to koordynatorzy lokalni mogliby być wyłonieni albo z grupy obiektów szlaku (np. być zarządcą obiektu mocniej zainteresowanego jego funkcjonowaniem na swoim terenie) współpracujący z pozostałymi jako z gestorami usług i doświadczeń, z lokalnych organizacji turystycznych, a nawet spośród prywatnych podmiotów wykonujących ważną grupę usług turystycznych. Koordynator szlaku powinien odpowiadać za komunikację ze wszystkimi interesariuszami, ustalanie strategii i priorytetów, badania turystów i marketing szlaku (w tym promocję i dystrybucję jego pakietów), za prowadzenie kalendarza wydarzeń szlaku, utrzymanie jego infrastruktury informacyjnej (tablice, witryna, drogowskazy), tworzenie materiałów informacyjnych i promocyjnych szlaku, administrowanie wielofunkcyjną aplikacją szlaku, organizację form grywalnych (w tym konkursów) dla szlaku jako całości, a także za sprzedaż wycieczek i pakietów na cały szlak.

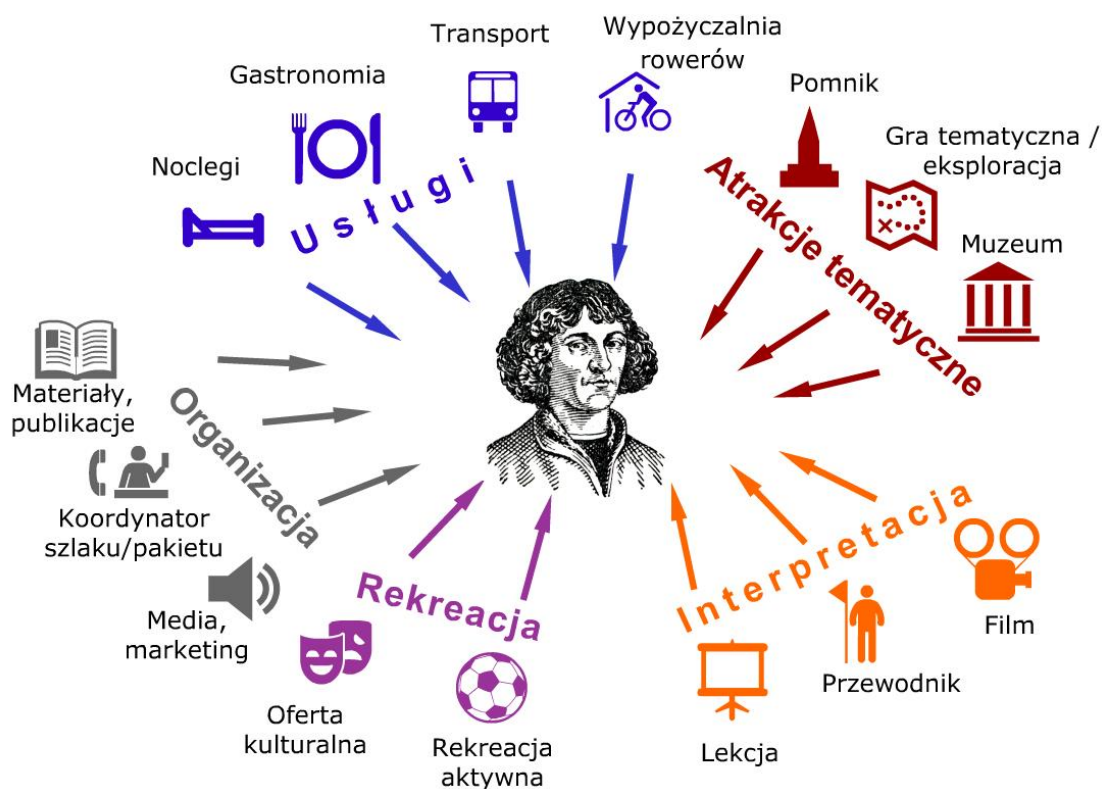
Z kolei w gestii *koordynatorów lokalnych* (funkcjonujących w opisanych wyżej węzłach szlaku) pozostałaby organizacja doświadczeń poza obiektami na ich odcinku, bieżące kierowanie pakietami lokalnymi (monitoring struktury usług, ich rezerwacja, sprzedaż oraz rozliczanie), zapewnianie (pośredniczenie) lokalnych usług nieobjętych pakietami (np. spacer z przewodnikiem, wypożyczanie sprzętu, rezerwacja noclegów), rozprowadzanie materiałów promocyjnych i informacyjnych szlaku, realizacja form

eksploracyjnych i grywalnych w terenie (gry tematyczne, potwierdzanie pobytów w paszportach itd., a także organizacja na swoim terenie eventów tematycznych lub wsparcie obiektów-gospodarzy w ich realizacji. Głównym narzędziem koordynatora szlaku i koordynatorów lokalnych do bieżącego zarządzania ofertą (w tym usługami oraz pakietami, a przydatnym także w badaniach zachowań konsumentów w przestrzeni szlaku) mogłaby być wielofunkcyjna aplikacja turystyczna szlaku, zintegrowana z jego interaktywną witryną internetową zgodnie z koncepcją zaprezentowaną w innej publikacji autora [Mikos v. Rohrscheidt 2020a, s. 566-570].

Samorzędy wojewódzkie, o ile same nie utrzymywałyby komórki koordynacyjnej w swojej strukturze, powinny bezpośrednio lub za pośrednictwem regionalnych organizacji turystycznych pozostawać partnerami strategicznymi szlaku i (odpowiednio do przyjętego rozwiązania) głównymi płatnikami w sferze niezbędnych inwestycji, utrzymania infrastruktury (oznaczenia drogowe, tablice obiektów, witryna internetowa szlaku) oraz działań promocji. Natomiast samorzędy lokalne powinny na tej samej zasadzie funkcjonować jako partnerzy strategiczni obiektów, węzłów szlaku oraz lokalnych wydarzeń cyklicznych realizowanych w ramach jego funkcjonowania dla wzbogacenia obszaru doświadczeń.

6) Pakietyzacja szlaku jako kontekst doświadczeń i instrument ich dystrybucji. Pakiety to jedna z podstawowych postaci współczesnych produktów turystycznych, są też często integralnym składnikiem większych propozycji obszarowych, wśród nich oferty szlaków kulturowych [Mikos v. Rohrscheidt 2020b, s. 209-210]. Są to wiązki doświadczeń i innych usług turystycznych (głównie recepcji, rekreacji i informacji) objęte wspólną ceną i oferowane turyście, który najczęściej ma możliwość ich zestawiania zgodnie ze swoimi potrzebami i preferencjami na internetowej platformie oferenta lub w miejscu pośrednictwa i rezerwacji swojej wycieczki. Pakiety lokalne umożliwiają indywidualnemu turyście lub prywatnej grupie zorganizowania sobie w danej miejscowości lub na niewielkim obszarze recepcji pobytu z samodzielnie wybranymi atrakcjami i doświadczeniami, a jednocześnie z gwarancją niezbędnych świadczeń. W zależności od potrzeb turysty, pakiet może spełniać zarówno rolę minimalnego zaplecza logistycznego dla samodzielnej eksploracji obszaru, jak i optymalnie dobranego narzędzia doświadczenia kultury i dziedzictwa w postaci systematycznie uporządkowanej serii doświadczeń jego kluczowych zasobów i narracji. Z punktu widzenia turysty dodatkowymi zaletami pakietu są: jego cena

(zwykle niższa od sumy kosztów usług składowych) i oszczędność czasu przy jego komponowaniu i rezerwacji. Pakiet jako gotowy zestaw modułów dostosowanych do potrzeb turysty ukierunkowanego na samodzielne zwiedzanie spełnia swą rolę najlepiej wtedy, gdy dzięki możliwości wyboru spośród różnych opcji pozwala mu zachować niezależność tak w konstruowaniu struktury doświadczeń i usług, jak i w określeniu czasu oraz kolejności skorzystania z nich. Pakiety lokalne skoncentrowane na atrakcjach antropogenicznych eksploatują wybrane walory cechujące się m.in. wysoką rozpoznawalnością, unikatowością, obecnością na listach dziedzictwa, bezpośrednimi związkami z wątkiem (tematem, osobą, wydarzeniem, aspektem dziedzictwa) silnie obecnym w mediach, a jednocześnie powiązane ze sobą tematycznie (ze względu na genezę, związki z biografią znanej osoby, wydarzeniem itd.). Skład zestawu atrakcji i doświadczeń pakietów i programy interpretacyjne realizowane w ich ramach warunkuje przyjęta tematyka, która jednocześnie definiuje grupy konsumentów potencjalnie nimi zainteresowanych i jest podstawą dla strategii ich dystrybucji [Tamże, s. 211-212]. Wzajemny związek, komplementarność, a także spójną i uporządkowaną narrację w ramach pakietu zapewnia tematyzowane interpretacja wykonywana przez ludzi lub systemy interpretacyjne, np. usystematyzowane treści lokalnych tras tematycznych, audioprzewodniki, tematyczne aplikacje itd. Pakiety tego rodzaju są tworzone na miejscu, z udziałem lokalnych podmiotów zarządzających poszczególnymi atrakcjami i gestorów wprowadzających do nich niezbędne usługi: zakwaterowania, wyżywienia, interpretacji, lokalnego transportu czy rozrywki (zob. Ryc. 4). Typowymi odbiorcami pakietów lokalnych są indywidualni turyści zainteresowani „tematem” prezentowanym przez ich atrakcje kluczowe (w niektórych przypadkach, tak jak właśnie turystyki biograficznej, a tym bardziej w ramach szlaku biograficznego eksploatujący je systematycznie), a także formalne i nieformalne grupy i środowiska, koncentrujące swą aktywność na poznawaniu, doświadczaniu, popularyzacji odnośnego wymiaru dziedzictwa i organizujące wyprawy z odpowiednio sprofilowanym programem.

Rycina 4. Optymalna struktura lokalnego pakietu doświadczeń i usług szlaku biograficznego

Źródło: opracowanie własne

Dystrybucja lokalnych pakietów może odbywać się bezpośrednio (przez własne witryny ich zarządców i z pomocą własnych kampanii, dotowanych przez samorządy i realizowanych przez lokalne organizacje turystyczne), ale w sytuacji włączenia pakietu w większy system tematyczny (takim zaś jest szlak kulturowy) również przez organizacje zarządcze takiego podmiotu, w tym wypadku koncentrującego swą aktywność na eksploatacji jednego lub kilku „tematów” dziedzictwa. Wtedy pośrednikami ostatecznymi mogą być regionalne organizacje turystyczne, portale turystyczne lub touroperatorzy, w szczególności biura specjalizujące się w poszczególnych formach (odmianach) turystyki kulturowej, których klienci są potencjalnie zainteresowani takimi atrakcjami i doświadczeniami ze względu na ich profil (np. dziedzictwo przemysłowe, militarne, etniczne, architekturę i inne).

W strukturze Szlaku Kopernikowskiego (i realizowanej w jego ramach turystyki biograficznej bazującej na dziedzictwie Astronoma) organizację lokalnych pakietów z rdzeniem w postaci doświadczeń biograficznych, dystrybuowanych zarówno na miejscu, przez podmioty nimi zarządzające, jak i przez witrynę Szlaku (i jego wielofunkcyjne aplikacje) należy zalecić w miejscach już posiadających różnorodne doświadczenia o dłuższym czasie trwania, które powyżej przedstawiono jako węzły

szlaku, to jest od zaraz w Toruniu, Olsztynie i Fromborku, natomiast w Lidzbarku Warmińskim i Grudziądzu, ewentualnie Pieniężnie - po uzupełnieniu tamtejszej bazy doświadczeń. Realizacja usługi recepcji w jednym z tych miejsc automatycznie „obsłuży” w tym wymiarze pobliskie obiekty i miejsca doświadczeń tematycznych, zlokalizowane w miejscowościach, do których można dojechać szybko i wygodnie (w promieniu definiowanym przez 0,5 godziny jazdy samochodem i do 1 godziny jazdy rowerem).

7) Ewentyzacja i kalendarz eventów. Cykliczne imprezy odbywające się w obiektach szlaków kulturowych i w ich otoczeniu są współcześnie jednym z głównych wymiarów funkcjonowania linearnych systemów organizacji turystyki kulturowej. Z jednej strony skokowo zwiększają one frekwencję turystów w obiektach i miejscowościach, gdzie są położone, po wtóre, wzbogacają listę doświadczeń tematycznych o te kreowane specjalnie na czas ich trwania (z których część, już raz opracowana i przygotowana, może następnie wejść do stałej oferty obiektów), po trzecie, stanowią dźwignię promocyjną dla szlaku w obszarach emisji turystów, wreszcie, jeśli zachowują atrakcyjną formułę z jednoczesną zmianą scenariuszy kolejnych edycji, zyskują sobie (i szlakowi) grono lojalnych gości. Tak duże znaczenie cyklicznych imprez spowodowało, że badacze szlaków kulturowych zgodnie wysuwają postulat ich ewentyzacji, to jest nasycenia ich oferty w sferze doświadczeń imprezami kulturalnymi o profilu zgodnym z deklarowaną tematyką danego systemu [zob. Mikos v. Rohrscheidt 2020, s. 65-66]. W tym obszarze funkcjonowania Szlak Kopernikowski nie startuje od zera (zob. Tab. 2). Szczególnie wysoko należy ocenić organizowaną od 7 lat w kilku miejscach Noc Perseidów, która okazała się bardzo dobrym pomysłem, wartym realizowania w kolejnych miejscach i urozmaicenia przez nadanie doświadczeniom (wszędzie uzupełniającym obserwację nocnego nieba) rozmaitych profili. Kilka propozycji na nowe cykliczne wydarzenia opisano także powyżej (w odniesieniu do Grudziądza, Torunia i Olsztyna). Natomiast pomysły na inne cykliczne imprezy tematyczne oraz gry edukacyjne i inne formy grywalne, w ramach wzbogacania doświadczeń turystycznych dla szlaku postulowali również Piotr Wasyluk i Andrzej Kucner [2020, s. 35-36], i w tym miejscu można powtórzyć ich propozycje, jako odpowiadające aktualnym trendom w obszarze interpretacji dziedzictwa. Dodatkowo warto rozważyć także wykorzystanie (w postaci cyklicznego eventu) w przynajmniej jednym z punktów węzłowych szlaku przygotowanego w środowisku Opery

Krakowskiej biograficznego musicalu „Kopernik”, którego prapremiera odbyła się w maju 2023 r. we Fromborku. Wydarzenie muzyczne ma szansę przyciągnąć inną grupę widzów, a objęcie go promocją w ramach marketingu szlaku i obudowanie propozycją zwiedzania obiektu biograficznego i miejscowości, noclegu i posiłku dodatkowo zwiększy frekwencję w obiekcie szlaku i popyt na lokalne usługi turystyczne.

Kalendarz eventów organizowanych w całej przestrzeni szlaku organizacja zarządzająca nim powinna prowadzić aktywnie i bardziej systematycznie niż to aktualnie zapewnia jego podstawowa postać na witrynie szlaku. Wszystkie imprezy realizowane przez obiekty samego szlaku lub przez samą organizację (jak Noce Perseidów) oraz te odbywające się w miejscowościach w przestrzeni szlaku i mające choćby luźny związek z jego profilem powinny być widoczne w formie właśnie kalendarza, z siatką dat i interaktywnymi linkami do szczegółowych programów. Zatem obok imprez odnoszących się do dziedzictwa Kopernika mogą się tu znaleźć także te popularyzujące astronomię i ożywiające epokę, w której żył bohater szlaku oraz jej kulturę, a także będące głównymi imprezami cyklicznymi dla poszczególnych obiektów, np. muzeów). Odwiedzanie miejsc imprez przez turystów tzw. eventowych (preferujących w czasie wolnym wyjazdu w celu udziału w imprezach kulturalnych) w wielu wypadkach zachęci ich także do zwiedzenia najpierw jednego obiektu czy miejscowości szlaku, a w przyszłości być może całego systemu. Głównym rezultatem funkcjonowania kalendarza eventów jest ożywienie przestrzeni szlaku przez wprowadzenie do niej w wielu dniach (lub weekendach) sezonu dodatkowej atrakcji przyciągającej turystów, co (przy odpowiednio zintegrowanej promocji innych doświadczeń Szlaku) zwiększa frekwencję także w pobliskich obiektach oraz poziom wykorzystania pakietów szlaku. Dodatkowym pożytkiem z kalendarza jest bardziej racjonalne planowanie imprez w poszczególnych miejscach, tak, by nie konkurowały one ze sobą przez wzajemne odbijanie sobie po części tej samej grupy zainteresowanych nimi turystów. Dlatego kalendarz (obejmujący przynajmniej okres sezonu turystycznego) powinien być opracowywany z udziałem (konsultacją) zarządców poszczególnych imprez, a potem publikowany (z wyprzedzeniem) na witrynie Szlaku. Z kolei linkowanie w kalendarzu programu eventu z lokalnym pakietem szlaku (posiadającym usługi recepcji) lub jego specjalną (eventową) wersją) może zachęcić część uczestników imprezy nie tylko do zakupu tych usług, ale i do rozszerzenia swojego

programu odwiedzin o dostępne na miejscu doświadczenia tematyczne, a więc stać się konsumentem (części) oferty szlaku.

8) Rowerowa trasa tematyczna jako warstwa Szlaku Kopernikowskiego.

Ponieważ w turystyce kulturowej, obok indywidualizacji popytu, i preferencji dla samodzielnej eksploracji, obserwowane jest poważne przesunięcie struktury zachowań uczestników w kierunku łączenia doświadczeń poznawczych i aktywności fizycznej [Mikos v. Rohrscheidt 2020a, s. 433-436; 448-454] współcześnie tworzone szlaki kulturowe, które niemal zawsze jako produkty adresuje się do więcej niż jednej grupy turystów, od początku zawierają jako alternatywną propozycję eksploatacji obudowaną niezbędnymi usługami trasę dla aktywnych turystów: w zależności od realiów terenowych, stanu infrastruktury i walorów krajobrazowych: rowerową, wodną lub/i pieszą, a nawet konną. W przypadku Szlaku Kopernikowskiego, ze względu na jego dużą przestrzeń, jako alternatywa dla pierwotnej i nadal głównej warstwy samochodowej powinna być rekomendowana warstwa rowerowa. Musiałaby ona składać się z trasy wyznaczonej i oznaczonej w terenie oraz w systemach nawigacji, umożliwiającej dojazd do większości obiektów Szlaku (w tym wszystkich węzłów doświadczeń, zob. p. 3), podstawową infrastrukturę w postaci stacji parkowania rowerów przy obiektach Szlaku i dostępnego odpłatnie serwisu naprawy u lokalnych partnerów), a w wariantcie optymalnym, realizowanym na późniejszym etapie: sieć współpracujących wypożyczalni rowerów oraz usług przewozu bagaży z jednego węzła szlaku do drugiego (lub z jednego obiektu noclegowego do wskazanego następnego). Ta propozycja powinna, rzecz jasna, być również powiązana z pakietami lokalnymi w węzłach doświadczeń szlaku (zob. p. 3 i 6) i przez to bezpośrednio integrować ich usługi oraz doświadczenia, a z drugiej strony zapewniać im większy popyt.

W obiektach położonych poza miastami (oraz przy ewentualnych przystankach interpretacyjnych, powiązanych z eksploatacją warstwy osadniczej szlaku, zob. p. 4) usytuowane na trasie rowerowej elementy interpretacji (realizowane w formule możliwie odpornej na działania wandalii, co jest realne dzięki rozpowszechnieniu dostępności internetu i wykorzystaniu możliwości pobierania danych na urządzenia mobilne) byłyby krótkimi stacjami doświadczeń adresowanymi przede wszystkim do użytkowników tej warstwy szlaku, podnosząc w odniesieniu do nich jego zwartość (balans podróży i doświadczeń). W tworzeniu warstwy rowerowej należy wykorzystać gotowe odcinki istniejących szlaków (jak Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo na

odcinku Pieniężno - Braniewo - Frombork – Tolkmicko - Elbląg) czy (dla odcinka Grudziądz – Chełmno - Toruń) szlak (czarny) Po Dolinie Dolnej Wisły względnie fragment Wiślanej Trasy Rowerowej oraz lokalne trasy rowerowe (jak olsztyńska Łynostrada, rowerowe trasy miejskie Torunia, ale i gminne oraz leśne odcinki tras rekreacyjnych przygotowane dla rowerzystów) po prostu dołączając do nich wirtualnie (i oznaczając w terenie z pomocą dodatkowej tabliczki w przebiegu tej drogi) rowerowy odcinek Szlaku. To zdecydowanie zmniejszy koszty tworzenia odrębnej rowerowej warstwy systemu, która od początku byłaby prowadzona tylko tam, gdzie dotąd nie jest wyznaczony żaden szlak rowerowy. Konsultacje z kierownictwem Departamentu Turystyki Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Marszałkowskiego wskazują, że największe trudności mogą wystąpić w bezpośrednim sąsiedztwie niektórych odcinków dróg krajowych, którymi prowadzi główna samochodowa trasa Szlaku. Zatem to na nich należy skoncentrować uwagę planistów, wysiłki oraz (przyznane z funduszy rozwoju turystyki) środki. Być może życzliwość zarządców terenów leśnych umożliwi stworzenie tras alternatywnych dla tych odcinków. Zarówno przebieg trasy, jak i jej warstwa doświadczeń i proponowane jej użytkownikom pakiety w węzłach szlaku powinny być odrębnie zarządzane na jego interaktywnej mapie, stanowić osobny komponent jego turystycznej aplikacji (lub odrębną aplikację) i być objęte dedykowanymi im działaniami promocji (jak wspomniano, jej adresatem jest zasadniczo inna grupa odbiorców, preferująca inne platformy komunikacji). Realizacja tego zadania wymaga zapewne powołania osobnego zespołu roboczego z udziałem kompetentnych planistów, przedstawicieli zarządców terenów leśnych oraz doświadczonych turystów rowerowych (proponując rozwiązania, a potem ich testowanie).

9) Włączenie Szlaku i innych biograficznych propozycji turystycznych w programy edukacyjne. Chodzi o programy nauczania przedmiotów takich jak historia oraz wiedza o kulturze, fizyka z astronomią lub sama astronomia, jeśli gdzieś jest odrębnym przedmiotem (tu sprawdzą się obserwatoria, planetaria i astrobazy), a także geografia (Polski). Wówczas gotowe pakiety wycieczkowe, zawierające zestaw doświadczeń i usług recepcji koordynator szlaku powinien proponować szkołom (w tym placówkom już współpracującym, które realizują ścieżki międzyprzedmiotowe o strukturze materiału zbieżnej z profilem doświadczeń szlaku). Powinny one być dostosowane zarówno do wymagań programowych z (odpowiednich) przedmiotów

starszych klas szkół podstawowych, wszystkich typów szkół ponadpodstawowych, a nawet studentów wybranych kierunków, jak i do struktury aktywności osób w tym wieku i ich możliwości percepcyjnych. Niezależnie od tej rekomendacji dla samego szlaku, w interesie zwiększenia udziału dziedzictwa Kopernika w turystyce dziedzictwa i edukacyjnej szkołom i nauczycielom powinno się rekomendować włączanie wizyty w (odpowiednio) Collegium Maius UJ i Centrum Nauki Kopernik do programu wycieczek do Krakowa i Warszawy (i do pakietu ich organizatorów, przedkładanym w szkołach jako gotowe propozycje).

Zakończenie - wnioski

Mikołaj Kopernik jako postać wybitna i globalnie rozpoznawalna stanowi istotny atut dla krajowej turystyki biograficznej, a jednocześnie jest (najlepszym wyobraźmalnym) odniesieniem dla marketingu szlaku biograficznego jako produktu turystyki dziedzictwa i tematycznej. Ze względu na znaczenie samej jego osoby w wymiarze uniwersalnym, z uwagi na silną koncentrację biograficznych zasobów z nim związanych i (nie na końcu) dzięki dużym wysiłkom odpowiedzialnych za turystykę w dwóch przynajmniej województwach (warmińsko-mazurskim i kujawsko-pomorskim) oraz kreatywności gospodarzy poszczególnych miejsc, Szlak Kopernikowski i organizowana w jego przestrzeni turystyka biograficzna bazująca na dziedzictwie Astronoma mogą już w niedługim czasie stać się wyznaczającymi standardy tej formy turystyki kulturowej w Polsce. Jednak nie jest to rzecz przesądzona. Jeśli bowiem taka oferta nie ma być pustą obietnicą składaną potencjalnym konsumentom (wynikającą tylko z historycznych faktów i fizycznych zasobów, lecz bez pokrycia w atrakcyjnych przeżyciach), to konieczne jest przedsięwzięcie wspólnych działań interesariuszy szlaku w przynajmniej kilku kluczowych obszarach. Po pierwsze więc, już rozpoczęte przedsięwzięcia w obszarze zagospodarowania przestrzeni i kreacji tematycznych doświadczeń powinny być konsekwentnie kontynuowane (co w Polsce wcale nie jest oczywistością) tak, by w przestrzeni szlaku funkcjonowały doświadczenia optymalne dla grup docelowych (wcześniej dobrze rozpoznanych). Po drugie, wybrane narzędzia interpretacyjne i marketingowe (szczególnie witryna szlaku i aplikacja turystyczna) powinny być uzupełnione o takie komponenty, które sprawdzają się w efektywnej organizacji usług turystycznych i wspomnianych doświadczeń, co szczególnie odnosi się do doświadczeń

poza obiektami szlaku. Po trzecie, w ważniejszych lokalizacjach szlaku należy skonstruować gotowe pakiety doświadczeń (w tym programów edukacyjnych, grywalnych, ale i wydarzeń) oraz usług recepcji. Po czwarte, należy uporządkować i oznaczyć przestrzeń nadającą się do **różnych** form turystycznej aktywności, wprowadzając odpowiednie trasy i warstwy oraz narzędzia ich obsługi, co w szczególności dotyczy turystów łączących fizyczną aktywność rekreacyjną ze zwiedzaniem (jak rowerowi i piesi). Po piąte, marketing szlaku musi na wszystkich etapach (od rozpoznania przez docierającą do nich promocję, organizację pobytu w jego przestrzeni i dopasowane formy doświadczeń tematycznych) uwzględniać różniące się potrzeby różnych grup turystów, w szczególności tych (dotąd zaniebawianych) indywidualnych i aktywnych. Po szóste, szlak musi przyjąć taką ostateczną formułę organizacyjną, która zapewni odpowiedzialną i konsekwentną realizację jego strategii, rzeczywiste dbanie o obsługę turystów na miejscu i zrównoważenie interesów publicznych instytucji oraz prywatnych gestorów usług (jest to warunkiem niezbędnym dla motywacji tych ostatnich do zaangażowania się w ten produkt). Wreszcie, po siódme, ponieważ czasy wypełnionych turystami autokarów bezpowrotnie mijają, a jeśli już, to jadą one raczej do wielkich miast lub na masowe wydarzenia, należy zadbać o potrzeby indywidualnych i małych grup koleżeńskich i rodzinnych, kierując się ich preferencjami i dostarczając im doświadczenia i usługi w wersji indywidualnej i elastycznej co do struktury, a promocję i dystrybucję tej oferty zorganizować tak, by pierwsza do nich dotarła, a druga była dla nich oczywista i wygodna.

Bibliografia i dokumentacja:

- Czacharowski A. 1972, Szlakiem Kopernika, Zarząd Główny PTTK, Warszawa
- Informacja UMWM 2023 (Urzędu Marszałkowskiego Woj. Warmińsko-Mazurskiego, Departament Turystyki, na temat podpisania listów intencyjnych w sprawie Szlaku Kopernikowskiego otrzymana 4.09.2023 (pdf)
- Informator edukacyjny Muzeum Okręgowego w Toruniu, 2023 (opr. J. Matella), Muzeum okręgowe w Toruniu, Toruń, www.muzeum.torun.pl (pdf)
- Karczewska J., Karczewski D., 2019, Szlak Kopernikowski – zapomniany turystyczny klasyk, "Turystyka Kulturowa" Nr 2, s. 7-20
- Łopuszański, P. 2022, *Mikołaj Kopernik. Nowe oblicze geniusza*, Fronda, Warszawa
- Mikos v. Rohrscheidt A., 2008, Kulturowe szlaki turystyczne - próba klasyfikacji oraz postulaty w zakresie ich tworzenia i funkcjonowania. "Turystyka Kulturowa", nr 2, s. 17-31
- Mikos v. Rohrscheidt, A., 2010, Regionalne szlaki tematyczne. Idea, potencjał, organizacja, Proksenia, Kraków

- Mikos v. Rohrscheidt A., 2012, Koordynacja turystycznych szlaków tematycznych – analiza wybranych systemów polskich i europejskich, "Turystyka Kulturowa" nr 1, s. 35-61
- Mikos v. Rohrscheidt, A 2016a, Turystyka Kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (Wyd. III), KulTour.pl, Poznań
- Mikos v. Rohrscheidt, A., 2016b., Turystyka kulturowa w płynnej rzeczywistości. Quaestiones disputatae. KulTour.pl, Poznań
- Mikos v. Rohrscheidt, A. 2018, Historia w turystyce kulturowej, PWN, Warszawa
- Mikos v. Rohrscheidt, A., 2020a, Zarządzanie w turystyce kulturowej, Tom. I: Konteksty, koncepcje, strategie, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań
- Mikos v. Rohrscheidt, A., 2020b, Zarządzanie w turystyce kulturowej, Tom II: Obszary, relacje, oferta, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań
- Mikos v. Rohrscheidt, A., 2021, Interpretacja dziedzictwa w turystyce kulturowej. Konteksty, podmioty, zarządzanie, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań
- Osojca-Kozłowska S., 2021, Dziedzictwo wybitnych astronomów - potencjał czy niewykorzystana szansa dla turystyki kulturowej Polski, "Turystyka Kulturowa" nr 3 (120), s. 180-210
- Sikorski J., 1966a, Mikołaj Kopernik na Warmii. Chronologia życia i działalności (cz. I), „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, nr 2, s. 309-338
- Sikorski J., 1966b, Mikołaj Kopernik na Warmii. Chronologia życia i działalności (cz. II), „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, nr 3, s. 429-462
- Sikorski J., 1966c, Mikołaj Kopernik na Warmii. Chronologia życia i działalności (cz. II), „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, nr 4, s. 591-624
- Sikorski J., 1967, Mikołaj Kopernik na Warmii. Chronologia życia i działalności (cz. IV), „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, nr 1-2 s. 201-238
- Stasiak A., Śledzińska J., Włodarczyk B., 2014, Tematyczne szlaki turystyczne w Polsce, [w:] Szlaki turystyczne od pomysłu do realizacji, W: A. Stasiak, J. Śledzińska, B. Włodarczyk, Wydawnictwo PTTK „Kraj”, Warszawa – Łódź, s. 401- 411
- Szlak Kopernikowski. Gwiazdozbiór miejsc. Szlak Kopernikowski w województwie Warmińsko-Mazurskim, 2020 (opr. A. Bobrowicz na podst. opracowania J. Sikorskiego, Urząd Marszałkowski Woj. Warmińsko-Mazurskiego R2 Print, Płock
- Szlak Kopernikowski. Raport z audytu turystycznego Szlaku Kopernikowskiego w woj. warmińsko-mazurskim przeprowadzonego w okresie IV – VI 2016 r. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego, 2016, Fundacja Miejsc i Ludzi Aktywnych, Kraków (pdf udostępniony przez UM woj. W-M.)
- Szlak Kopernikowski., 2021d. Wirtualny przewodnik, opracowanie zespołowe, prow. Andrzej Kucner (pdf)
- Szlak Kopernikowski 2021a, Infrastruktura, Analiza i Kreowanie Trendów, Zespół A, Olsztyn, prow. A. Kucner (pdf)
- Szlak Kopernikowski 2021b, Raport dotyczący promocji i komunikacji, Analiza i Kreowanie Trendów, Zespół B, Olsztyn, prow. A. Kucner (pdf)
- Szlak Kopernikowski, 2021c, Usługi, kooperacja, otoczenie. Analiza i Kreowanie Trendów, Zespół C, Olsztyn, prow. A. Kucner (pdf)
- Wasyłuk P., Kucner A., 2020, Wykorzystanie trendów w projektowaniu produktów i usług turystycznych na przykładzie Szlaku Kopernikowskiego, "Turystyka Kulturowa" nr 1, s. 28-43
- Wyszowska, I., 2008, Turystyka biograficzna - istota, znaczenie, perspektywy, „*Turystyka Kulturowa*” nr 1, s.22-33

Netografia (dostęp do wszystkich stron zweryfikowano na dzień 7 września 2023 r.)

Astrobazy 2023 [www - opis projektu Astro-Bazy - www.mx.astro.umk.pl/votc/ASTRO](http://www.mx.astro.umk.pl/votc/ASTRO)

CoperniCoin 2023 [www – witryna aplikacji turystycznej CoperniCoin z opisem i regulaminem](http://www.copernico.in)

www.copernico.in

CNK 2023 [www – witryna Centrum Nauki Kopernik w Warszawie z opisem wystaw, doświadczeń i historią obiektu - www.kopernik.org.pl](http://www.kopernik.org.pl)

Dom Kopernika 2023 [www – witryna oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu - www.muzeum.torun.pl/kopernik](http://www.muzeum.torun.pl/kopernik)

Filmy 2023 [www – filmy o szlaku Kopernikowskim zamieszczone na serwisie youtube: www.szlakkopernikowski.pl/pl/multimedia](http://www.szlakkopernikowski.pl/pl/multimedia)

Jurak M., 2020, *Cudze Chwalicie...*, „Poślaniec Warmiński” nr 29/2020 - rozmowa z prezesem Warmińsko-Mazurskiego Oddziału PTTK, Marianem Jurakiem -

www.olsztyn.gosc.pl/doc/6407790.Cudze-chwalicie

Ku Gwiazdom 2023 [www - regulamin odznaki krajoznawczej PTTK z 2010 - www.msw-pttk.org.pl/odznaki/reg_odznak/reg_okkgsmk_2021.html](http://www.msw-pttk.org.pl/odznaki/reg_odznak/reg_okkgsmk_2021.html)

List intencyjny Marszałków Woj. Kujawsko-Pomorskiego, Warmińsko-Mazurskiego i Pomorskiego w sprawie wzmacniania marki i promocji drogowego Szlaku Kopernikowskiego podpisany w Toruniu dn. 24 marca 2022 - www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2022/wiadomosci/20220324_szlak/list_intencyjny.pdf

Muzeum Kopernika 2023 [www – Muzeum Kopernika we Fromborku – www.muzeumkopernika.pl](http://www.muzeumkopernika.pl)

Muzeum Olsztyn 2023 [www - Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie - www.muzeum.olsztyn.pl](http://www.muzeum.olsztyn.pl)

Muzeum Toruń 2023 [www – Muzeum w Toruniu, historia placówki - www.muzeum.torun.pl](http://www.muzeum.torun.pl)

Paszport SK 2023 [www – Szlak Kopernikowski. Paszport turystyczny. Szlak Kopernikowski, www.szlakkopernikowski.pl/images/pdf/paszport_turystyczny.pdf \(wyd. 2021\)](http://www.szlakkopernikowski.pl/images/pdf/paszport_turystyczny.pdf)

Planetarium Olsztyn 2023 [www - witryna planetarium i Obserwatorium w Olsztynie – www.planetarium.olsztyn.pl](http://www.planetarium.olsztyn.pl)

PTTK Odznaki 2023 [www – witryna Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego z regulaminami odznak turystycznych - www.msw-pttk.org.pl/index2.html](http://www.msw-pttk.org.pl/index2.html)

PTTK Odznaki Olsztyn - opis i rysunek Odznaki „Śladami M. Kopernika” w witrynie oddziału PTTK - www.odznaki.org/oddzial/pttk-olsztyn

Szlak Kopernikowski 2023 [www - witryna szlaku prowadzona przez Departament Turystyki UM woj. Warmińsko-Mazurskiego - www.szlakkopernikowski.pl](http://www.szlakkopernikowski.pl)

Szlak MK Pieszy 2023 [www - aktualny przebieg trasy pieszej Szlaku Kopernikowskiego PTTK - www.szlaki.mazury.pl/Olsztyn-Dobre-Miasto-Lidzbark-Warminski-Pieniez.../szlak-113](http://www.szlaki.mazury.pl/Olsztyn-Dobre-Miasto-Lidzbark-Warminski-Pieniez.../szlak-113)

Śladami MK 2023 [www - regulamin regionalnej odznaki PTTK nawiązującej do dziedzictwa M. Kopernika z 1973 \(odn. 2010\) - www.msw-pttk.org.pl/odznaki/reg_odznak/reg_rotksmk.html](http://www.msw-pttk.org.pl/odznaki/reg_odznak/reg_rotksmk.html)

Truszczyzny 2023 [www – konto Obserwatorium Astronomicznego w Truszczyinach Fundacji Nicolaus Copernicus w serwisie Facebook z aktualnymi programami działań edukacyjnych - www.facebook.com/ObserwatoriumTruszczyzny](http://www.facebook.com/ObserwatoriumTruszczyzny)

Zagadki Mikołaja Kopernika, 2023, Zeszyt Edukacyjny (J. i J. Korzeniewscy), UM Warmińsko-Mazurski, www.szlakkopernikowski.pl/images/pdf/Zagadki_Mikolaja_Kopernika.pdf

Nicolaus Copernicus in Polish cultural tourism: potential, use, opportunities

Abstract: Tourism related to Nicolaus Copernicus and his contribution to science and the national heritage of Poles is not a new phenomenon. Especially on the occasion of anniversaries of the Astronomer's birth and death, various tourist projects were planned and implemented, focusing on the exploitation of places biographically related to him and the collected thematic resources, as well as on cultural events. The Copernicus Trail (originally a proposal of Polish Tourism Society) and the related tourist badges contributed to organizing these places into a (virtual) offer and popularizing them in this biographical dimension. The trail still operates today and is the subject of intensive organizational and marketing efforts, although it has not yet fully achieved the status of a material system of linear tourist exploitation. In particular, modern tourism marketing tools, the creation of thematic products and organization of experiences constituting the (thematic, biographical) interpretation of heritage are only partially used. Similarly (too) little role in the the cooperation of towns related to Copernicus Biography play modernly organized marketing activities directed to (potential) tourists. After outlining the assumptions of biographical tourism in the context of heritage exploitation, based on a summary of places and biographical experiences around the legacy of Nicolaus Copernicus, as well as important areas of (re)organization of the tourist product were presented and analyzed. The analyze includes the materiality of the system itself, the diversity, coherence and complementarity of thematic experiences, forms of providing related services, issues of system marketing and the necessary features of a professional and effective management organization. At the end were posted some recommendations on how to achieve this desired state of the tourist product.

Keywords: biographical tourism, cultural routes, Nicolaus Copernicus, tourism management